

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

SCÉNÁŘ TIKAJÍCÍ BOMBY

THE TICKING BOMB SCENARIO

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Pavčina Košťálová**
Vedoucí práce: **PhDr. Olga Pechová, Ph.D.**

Olomouc

2020

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Olze Pechové, Ph.D., za přínosné rady a poskytnutý čas. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za veškerou podporu. Můj zvláštní dík také patří mému příteli Josefovi a spolužačce Janě.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Scénář tikající bomby“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 21. 3. 2020

Podpis .....

OBSAH

Číslo	Kapitola	Strana
	OBSAH.....	3
	ÚVOD.....	5
	TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1	Postoje.....	7
	1.1 Definice a složky postojů.....	7
	1.2 Funkce.....	8
	1.3 Faktory ovlivňující změnu postojů.....	9
2	Mučení.....	11
	2.1 Definice mučení.....	11
	2.2 Druhy a metody mučení.....	12
	2.3 Psychologické dopady na oběť i mučitele.....	15
	2.4 Efektivita výslechu za použití mučení.....	17
3	Scénář tikající bomby.....	18
	3.1 Definice.....	18
	3.2 Historie.....	19
	3.3 Další etická dilemata.....	20
	3.4 Skutečné případy podobné scénáři tikající bomby.....	21
	3.5 Právní hledisko.....	22
	3.6 Mezinárodní postoje veřejnosti ke scénáři tikající bomby.....	23
	3.7 Dosavadní výzkumy.....	25
	VÝZKUMNÁ ČÁST.....	28
4	Výzkumný problém.....	29
5	Výzkumné cíle a hypotézy.....	31
6	Typ výzkumu a použité metody.....	33
	6.1 Dotazník na scénář tikající bomby.....	33
7	Sběr dat a výzkumný soubor.....	35
	7.1 Populace.....	35
	7.2 Sběr dat.....	36
	7.3 Charakteristiky výzkumného souboru.....	37
	7.4 Etické hledisko a ochrana soukromí.....	39
8	Práce s daty a její výsledky.....	40
	8.1 Deskriptivní statistiky.....	40
	8.2 Výsledky ověření platnosti statistických hypotéz.....	43

9	Diskuze.....	46
10	Závěr.....	50
11	Souhrn.....	51
	LITERATURA.....	54
	PŘÍLOHY.....	59

ÚVOD

V této práci se zaměřím na postoje ke scénáři tikající bomby a proměnné, které je ovlivňují. Scénář tikající bomby je etické dilema týkající se terorismu a mučení. Popisuje situaci, kdy je zadržen terorista, který někde položil a aktivoval bombu. V ohrožení je velké množství nevinných lidí a tak se nabízí možnost získat relevantní informace mučením zadrženého. Téma přitom budu zkoumat na vysokoškolských studentech, kteří jakožto mladá generace budou časem rozhodovat i o otázkách terorismu.

Na problematiku scénáře tikající bomby jsem narazila náhodnou přečtením jednoho vědeckého článku. Zarazilo mě, kolik procent lidí by souhlasilo s mučením teroristů kvůli informacím, proto jsem se původně rozhodla zpracovat toto téma v podobě seminární práce. Zjistila jsem, že se tyto postoje mezi jednotlivými zeměmi dosti liší a že v České republice jsou postoje na toto téma prakticky neznámé, přestože terorismus v Evropě není úplně výjimečný. To mě motivovalo se na něj zaměřit více.

Mým hlavním cílem je především popis těchto postojů, ale také odhalení vnějších i vnitřních proměnných, které postoje mění či ovlivňují. Na základě dřívějších výzkumů jsem se rozhodla blíže prozkoumat vliv pohlaví jedince, jeho studijní zaměření a také jeho náboženské vyznání. Pozornost jsem zaměřila i na vliv jistoty, že zadržený ví relevantní informace. A tím otevřít toto téma ke zkoumání i v České republice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POSTOJE

Tato práce se zabývá scénářem tikající bomby, respektive postoji vysokoškolských studentů k etickému dilematu scénář tikající bomby, proto je vhodné věnovat první kapitole postojům. Bude zde stručně nastíněno teoretické ukotvení postojů, na které pak budou moci navazovat další tematicky laděné kapitoly.

1.1 Definice a složky postojů

Podle několika analýz se pojem postoj objevuje již 18. století, tehdy byl využíván hlavně v malířském žargonu, kde označoval polohu těla. Později přechází do dramatu, kde se jeho význam téměř nezměnil. Na pole vědy ho však přinesl až Darwin ve své práci *Výraz emocí u člověka a zvířat* v roce 1872 (Výrost, 1989). Nakonec se pojem postoj dostává do sociologie, a tím i do sociální psychologie skrze práci *O polském rolníkovi v Evropě a Americe* v 1918 až 1920 od Thomase a Znanieckiho. Dnes už postoj nevnímáme tak, jak tito autoři. Nicméně šlo první definici, kde postoj popsali jako „*individuální protějšek společenské hodnoty*“ (Nakonečný, 2009, 239).

Dnešní **definice**, jak už bylo výše naznačeno, se od té první v mnohém liší. Proto si zde jednu uvedeme: „*Postoj je psychologická tendence, která se projevuje v hodnocení konkrétní entity s jistým stupněm upřednostňování nebo odmítání*“ (Výrost, Slaměnik & Sollárová, 2019, 127).

Odlišnou definici můžeme najít v psychologickém slovníku: „*Sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama*“ (Hartl, 2015, 442). Dále je zde uvedeno, že postoje jsou propojeny se všemi ostatními aspekty osobnosti jedince, mezi které patří například zájmy, poznání, ale i cítění, myšlení.

Přestože z předchozích dvou definic to není zcela patrné, Hayesová (2013) zdůrazňuje, že definice často obsahují několik prvků, konkrétně naučenost, konzistenci a hodnocení. Naučenost můžeme jinými slovy popsat jako skutečnost, že postoje nejsou vrozené ani dědičné. Konzistencí se rozumí neměnnost našich postojů. Podíváme-li se

na výše uvedené definice z hlediska těchto pojmů, zjistíme, že naučenost nenajdeme ani v jedné z uvedených definic. Zatímco konzistenci už definice obsahují a hodnocení nalezneme pouze v první definici.

Dodnes není jednotný názor na to, jaké existují **složky postoje**. Bylo vytvořeno více modelů, které se liší právě počtem těchto složek. Obecně se však objevují tři a to emoční, kognitivní a behaviorální. Kognitivní složka přitom obsahuje přesvědčení o předmětu postoje. Emoce a pocity, které vůči předmětu lidé chovají, spadají do emoční komponenty a tendence jednat dle svých postojů do behaviorální. Model, který obsahuje všechny tři tyto složky, se nazývá tříložkový nebo také tříkomponentový (Hewstone & Stroebe, 2006).

Existuje ovšem i model dvousložkový, ve kterém byla vyřazena behaviorální složka. V té době se totiž objevovalo množství výzkumů ukazujících rozpor mezi postoji a chováním. Tomuto rozporu se budeme blíže věnovat v podkapitole Faktory ovlivňující změnu postojů (Řehan, 2007). Poslední jednosložkový model obsahuje pouze jedinou komponentu a to emoční. Tento model tedy považuje primární, zda cítíme k předmětu postoje pozitivní či negativní emoce (Dickerson, 2012).

Podíváme-li se na tuto problematiku z jiného úhlu pohledu než předchozí modely, dalo by se říct, že postoj je určován dvěma charakteristikami a to vztahem k předmětu postoje a vnitřním prožíváním důležitosti tohoto postoje (Šimíčková-Čížková, 2004). Nezáleží totiž pouze na tom, co k předmětu postoje cítíme nebo co si o něm myslíme, ale jak významný pro nás postoj je. Tedy do jaké míry ovlivňuje další postoje, naše chování, jednání a prožívání.

1.2 Funkce

Pokud se snažíme odpovědět na otázku, k čemu nám vlastně postoje v životě jsou, obecně by šlo říct, že se jedná o adaptační prostředek na prostředí, ve kterém žijeme. Postoje nám tedy pomáhají se přizpůsobit. Existuje ovšem i detailnější přehled funkcí (Výrost et al., 2019).

Jeden z nejznámějších seznamů funkcí postojů vytvořil **Katz**, který zde upozorňuje na čtyři funkce. Zaprvé jde o instrumentální, adjustační či utilitární, kde jednotlivé předměty postoje jsou asociovány s odměnami či tresty. Pomáhají nám tedy maximalizovat zisky a zmenšovat ztráty. Zadruhé existuje ego-defenzivní funkce, která má za úkol jedince

chránit. Může snižovat úzkost, bránit jedince před uznáním nepříjemné pravdy či negativní vlastnosti. Třetí funkce je pak hodnotově expresivní. Jedinec se může realizovat tím, že usiluje o uskutečnění svých postojů, například v rámci politiky či víry, anebo své postoje alespoň vyjadřuje. A poslední funkce je kognitivní, přičemž každý jedinec si snaží vytvořit strukturu ve svých poznacích o světě, svých zkušenostech i systému hodnot, v čemž mu postoje pomáhají (Nakonečný, 2009).

Existuje ovšem i jiné dělení funkcí a to **dle Smitha, Brunera a White**, kteří vymezili tři funkce postojů – hodnocení objektů, sociální přizpůsobení a externalizace. Hodnocení objektů nám má urychlit naše fungování ve světě. Jde o to, že si vytvoříme hodnocení na věci, lidi a situace. Pokud se znovu dostaneme s předmětem našeho postoje do kontaktu, můžeme okamžitě reagovat, místo vytváření nových reakcí. Postoje také figurují jako sociální přizpůsobení, skrz postoje tak můžeme snadněji dát najevo naši sounáležitost se členy naší skupiny nebo naopak nesouhlas se skupinou, do níž nepatříme. Poslední funkce dle těchto autorů je externalizace, jde o možnost vyjádřit své vnitřní stavy, které můžeme často nevědomě propojit s něčím vnějším. Například nestabilita vztahů s druhými lidmi může nevědomě převést na nedůvěru v institut manželství (Hayesová, 2013).

1.3 Faktory ovlivňující změnu postojů

Dále je důležité se podívat na to, jak vlastně probíhá změna postojů. Tyto fakta nám totiž napovídají, zda informace, které o postojích zjistíme, jsou trvalé či je možná jejich snadná změna. A jak se postoje projevují v chování. Dalším tématem v této oblasti jsou **změny postojů**. Hlavní slovo při navození změny přitom má persvaze nebo také přesvědčování. Zda jedinec svůj postoj změní, přitom záleží na několika bodech (Myers, 2016).

První z nich je zdroj persvazivní informace, zde hrají roli důvěryhodnost, síla a atraktivita zdroje. Dalo by se tedy říct, že nás ovlivňuje, nakolik věříme v objektivitu zdroje, jaký tlak na nás dovede vytvořit a jaké emoční ladění ke zdroji máme. Druhým bodem je obsah persvazivní informace, jedná se hlavně o to, zda informace cílí na emoce či na rozum (Kot'a, Trpišovská & Vacínová, 2013).

Třetím kritériem o informační kanál, dozvíme-li se informaci například skrze osobní zkušenost, zprostředkovaně od blízké osoby či psanou formou. Největší vliv přitom má dle výzkumů osobní zkušenost. Dalšími vlivnými faktory jsou proměnné

na straně přijímajícího, tedy osobní charakteristiky jako pohlaví či věk, ale i momentální psychický stav či zainteresovanost přijímajícího. Úlohu přitom hraje také to, zda informaci přijímající vnímá, zda ji rozumí, zda si ji uchová či se dle ní začne dokonce chovat. Nicméně průzkumy ukazují, že 40 % navozených změn mizí do jednoho týdne a po šesti týdnech už zmizí v 60 % (Výrost et al., 2019).

Jak již bylo naznačeno dříve, postoje jsou součástí osobnosti, mají tedy vliv na ostatní aspekty osobnosti, ale zároveň jsou jimi ovlivňovány. Existují výzkumy, které ukazují na značný **rozpor mezi chováním a postoji**. Jedním z prvních, kdo na rozpor svým experimentem upozornil, byl LaPierre v roce 1930. LaPierre cestoval po USA s mladým čínským párem, který nechal v různých hotelech požádat o ubytování. Následně do hotelů poslal žádost, zda by mladý čínský pár ubytovali. Zatímco osobně byl pár odmítnut pouze jednou, zápornou odpověď poslalo na písemnou žádost 92 % hotelů. (Vávra, 2006).

Ajzen (2005) však upozorňuje na skutečnost, že tato problematika není pouze jednostranná. Podle jeho názoru se lidé chovají dle svých postojů, vše se však liší svou globálností a konkrétností. Například při rasismu, pokud se zeptáme rasisticky smýšlejícího jedince na názor na příslušníky dané rasy, bude pravděpodobně velmi negativní. Při osobním setkání, však už nejde jen o příslušníka dané rasy, ale i konkrétního člověka. Navíc je vždy dobré vzít v úvahu i fakt, že u jedince se mohou vyskytnout dva zcela rozdílné postoje, které se můžou dostat do konfliktu.

2 MUČENÍ

Mučení je nedílnou součástí scénáře tikající bomby, jde o hlavní aspekt morálního rozhodování v rámci tohoto etického dilema. Než tedy přejdeme na kapitolu, kde se budeme plně scénáři tikající bomby věnovat, je důležité se o mučení dozvědět víc. Zvláště pak o tom, co do mučení všechno spadá, jaké metody používá, nakolik je efektivní a jaké důsledky po sobě zanechává.

Na první pohled by se přitom mohlo zdát, že mučení je otázkou dávné minulosti nebo hlavně středověku, který je tím proslaven. Nicméně podle Amnesty Internacional (nedat.) během posledních pěti let se objevilo mučení ve 141 státech, což bychom si mohli převést jako necelé tři čtvrtiny zemí na celém světě.

1.4 Definice mučení

Aby bylo možné otevřít tuto problematiku, nejprve se musíme podívat, jak je vlastně mučení definováno. Proto se v této kapitole zaměříme na porovnání definic jednotlivých autorů a na jejich společné znaky.

Mučení je široký soubor technik, metod i prostředků, které lze použít proti jednotlivcům i skupinám. Samo o sobě však spadá do ještě širšího pojmu násilí. Slušný (2008, 3) definuje mučení ve své knize jako: *„násilí fyzické a duševní, jehož cílem použití je donutit člověka, aby jednal tak, jak to druhému vyhovuje, tj. aby činil to, co původně vůbec činit nechtěl, nebo co je dokonce v absolutním rozporu s jeho bytostnými zájmy.“*

Poněkud odlišnou definici najdeme u Kiri (2017), který mučení popisuje jako chování způsobující fyzické nebo mentální utrpení osobě někým jiným, kdo má nad ní právní moc nebo fyzickou kontrolu, v kontextu konfliktů a sporů v rámci skupiny nebo mezi skupinami. Oproti první definici se tato nezaměřuje na účel mučení, ale více na kontext, ve kterém k mučení dochází.

Jedna z nejkompexnějších definic pochází z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání: „ ... výraz "mučení" znamená jakékoli jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo z něhož jsou podezřelí nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným činitelem nebo jinou osobou jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem“ (Vláda České republiky, 2006).

Poslední definice se s předchozími dvěma shoduje na tom, že utrpení může být psychické nebo fyzické. Zároveň však shrnuje jak kontext, ve kterém se mučení objevuje, tak cíl mučení. Dává tak dohromady definici dle Slušného (2008) a Kiri (2017).

1.5 Druhy a metody mučení

Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, za mučení je považováno jak psychické, tak i fyzické utrpení. Rozdělit však jednotlivé metody mučení na metody působící psychickou či fyzickou bolest by bylo téměř nemožné. Nicméně v psychické mučení je v poslední době na vzestupu, jedním z důvodů je i to, že na těle oběti nenajdeme žádné okem viditelné stopy (Slušný, 2008).

Psychické mučení se přitom může objevovat ve dvou variantách. Jedna je zaměřena na strach a druhá na desorientaci. Strach v oběti můžeme vyvolávat například výhrůzkami násilí nebo předvedením mučících nástrojů. To může být samo o sobě dostatečný impulz k tomu, aby se oběť podvolila. Zatímco druhého způsobu snadno docílíme už tím, kde mučeného držíme. Vlhká, studená nebo naopak přetopená cela bez oken, kam je vězni přinášeno jídlo nepravdělně či vůbec, může vyvolat až ztrátu orientace sám o sobě (Innes, 2003).

V rámci **fyzického mučení** lidstvo dokázalo za dlouhou historii vytvořit nekonečný seznam mučících technik, při kterých se používalo natahování, drcení těla, řezání či bodání do oběti různými předměty. Využíval se také oheň či voda, kdy vyslychající páčil či topil oběti (Slušný, 2008). Z tohoto důvodu se v této podkapitole zaměříme pouze na techniky, které byly použity v praktické části této práce.

Nejprve se podíváme na techniky, při kterých je oběť mučena pouhým vystavením podmínkám okolo ní, nemusí přitom docházet k žádnému fyzickému kontaktu. Příkladem toho je třeba **držení mučeného s kápí** na hlavě, které působí hned dvě utrpení. Zaprvé tím dosáhneme u oběti desorientace a zadruhé tak dosáhneme sensorické deprivace. Sensorická deprivace jako nedostatek podnětů, může být pro lidi značný problém. Existuje výzkum, kdy respondenti leželi na posteli se zavázanýma očima a obvázanýma rukama. Bylo tak zabráněno příjmu zrakových i hmatových podnětů. Respondenti zpočátku často usínali, po probuzení však začínali projevovat nudu a podrážděnost. U některých jedinců se dokonce objevovali pseudohalucinace, ve formě teček nebo geometrických tvarů. O nepříjemnosti přitom svědčí i to, že mnozí z respondentů experiment ukončili hned po prvním dni, přestože byli za každý den štědře placeni (Plháková, 2004).

Absence podnětů lidem škodí, nicméně velmi negativně působí také příliš podnětů, mezi které patří i **vystavování hlasitému zvuku**. Hlavní problém přitom je, že lidské tělo si na extrémně hlasitou hudbu či na opakující se stále stejné zvuky nedokáže zvyknout. Habituační tedy mučeného v tomto ohledu neochrání (Leach, 2016).

Mezi na první pohled neškodné metody mučení patří i **spánková deprivace**. Spánek však je základní fyziologickou potřebou stejně jako možnost jíst nebo pít a působí na tělo podobně destruktivními účinky. Tato technika se používala samostatně i jako součást „bílého mučení“, kde je vězni působena sensorická deprivace. Bílé mučení přitom může vést až k halucinacím a celkovému psychickému zhroucení (O'Mara, 2015).

Vystavování mučeného extrémním teplotám by také mohlo být považováno za „nevinnou“ techniku. Nicméně stejně jako u spánkové deprivace, či u technik působící desorientaci, jde o krutou metodu, která navíc může být používána po velmi dlouhou dobu. Pokud se podíváme na výzkumy, je prokázáno, že chlad kolem 8 až 10 °C způsobuje snížení síly v rukách, zhoršení jemné motoriky, ale i zhoršení pracovní paměti a schopnosti učení. Užívání této techniky dokazuje například Německo za Druhé světové války, kdy zde byly používány cely, kde elektrická topení vytvářela nesnesitelné teplo. Vězni tam přitom trávili od 5 do 30 dní. (Leach, 2016).

Pátá technika, která se v praktické části této práce objevuje je **držení ve stresující poloze**. Pod tímto si můžeme představit všechno možné od svazování do nepřírodných poloh po zavírání v malých těsných prostorách. To lidem samo o sobě působí nejen značné nepohodlí, ale také bolest a velký stres. Příkladem může být bedna s plochou podložky

1,2 m². Pokud sem byla oběť donucena se vtěsnat, v bedně se nemohla ani postavit, ani si lehnout, což způsobovalo obrovské nepohodlí. U svazování pak platí, že čím pevněji byl člověk svázán, tím větší bolest je mu působena (Donnelly & Diehl, 2012).

Kromě nejružnějších trýznivých podmínek, kterým lze člověka vystavit, existují také techniky, které primárně působí strach. Příkladem toho je i následující metoda mučení, kdy k vystrašení oběti jsou používány **agresivní psi**. V praktické části, šlo pouze o vystrašení, nicméně v dějinách mučení nebylo výjimkou, že zvířata byla používána přímo k napadání lidí. Ze zvířat šlo nejčastěji o psy, protože se lehce cvičí, což jejich použití činí snadnějším (Kerrigan, 2001).

K mučení člověka lze využít také vodu, přičemž existuje mnoho různých způsobů. V praktické části této práce je pracováno s variantou, kdy je mučenému **ponořena na delší dobu hlava pod vodu**. Je vytažen až ve chvíli, kdy se začne topit. Tato metoda spoléhá primárně na strach, který má člověka donutit raději vypovídat. Kromě tohoto způsobu existuje i varianta, kdy je člověk celý ponořen ve vodě nebo metoda v dnešní době známá jako waterboarding. Zde je mučený přivázán na podložku s tím, že hlava je nejnižší z celého těla. Přes hlavu dostane látku či ručník, na kterou je pak nalívána voda. Látka se pomalu nasákne a k mučenému se dostává malé množství vody, i přes to waterboarding spolehlivě navodí pocit topení se (Slušný, 2008).

Asi nejklassičtější způsobem mučení je pak **kopání a bití oběti**, jde hlavně o fyzické mučení. Jednoduchost tohoto typu mučení spočívá v tom, že není potřeba víc než údery pěstí a kopance nohou. V historii však nebylo výjimkou, že byly vyráběny nástroje, které držely oběť, aby si nemohla chránit citlivá místa. Zároveň byly při bití používány nejružnější typy bičů a holí, které dokázaly mučení velmi zintenzivnit. Jako příklad krutosti této metody můžeme dát bití přes uši, kdy byl jedinec fackován přes uši, tak dlouho dokud mu tlakem nepraskl bubínek (Kerrigan, 2001).

Jednou z novějších metod, která přibyla až ve 20. století je **používání elektrických šoků**. Obvykle bylo působeno na citlivá místa na těle. Britské ministerstvo vnitra pověřilo soudní komisi přezkoumáním účinků tohoto typu mučení na člověka. Bylo zjištěno, že pokud výboj trvá kolem půl vteřiny, dojde k vystrašení oběti. Pokud však výboj trvá například vteřinu či dvě, člověk není schopný zůstat stát. Trvání až pět vteřin pak způsobí neschopnost ovládat kosterní svalstvo a to po dobu pěti až patnácti minut (Innes, 2003).

Přestože většina lidí si pod slovem mučení představí působení fyzické bolesti, vyhrožování či vystavení nepříjemným podmínkám, jako tomu bylo u předchozích popsaných technik, do historie mučení vždy patřilo i zesměšnění. Typickým způsobem zesměšnění přitom může být například přinucení svléknout se před ostatními nebo **chodit nahý**. Dle Hřebíčkové, Fickové, Klementové, Rucha a Proyera (2009) přitom silný traumatický zážitek spojený se zesměšněním může vést až k gelotofobii, strachu ze zesměšnění, který jedince značně omezuje v sociálních situacích a komunikaci s ostatními lidmi.

1.6 Psychologické dopady na oběť i mučitele

Vzhledem k tomu, že scénář tikající bomby počítá s mučením teroristy pro získání informací, je důležité se zaměřit také na důsledky, které toto rozhodnutí má. V této kapitole tedy půjde primárně o psychologické důsledky, které se objevují jak u obětí mučení, tak u mučitele.

Už samotné uvěznění má na vyslychaného obrovský vliv. **Vězeňské prostředí** může jen stěží nabídnout uspokojování potřeb jako je potřeba stimulace, bezpečí a citové jistoty či dokonce seberealizace. Člověk uvězněním zároveň ztrácí některé své dosavadní role ať už partnerskou či pracovní místo toho získává roli trestaného. Musí se podřít novým návykům, ztrácí možnost o sobě a svém chování rozhodovat. Stává se tak vlastně pasivní postavou svého života. S tím, jak selhávají adaptační mechanismy, se mohou objevovat psychické a somatické potíže jako nespavost, únava, nutkavé chování či fobie (Vágnerová, 2004).

K psychickému stavu vyvolanému uvězněním by se pak přidalo mučení. Nejprve se podívejme na **oběť mučení**, ve scénáři tikající bomby by to byl člověk podezřelý z terorismu. Během vyslychání formou mučení se běžně objevují situace jako spánková deprivace, vyčerpání, stres, extrémní teploty i izolace. V mnoha studiích přitom bylo dokázáno, že tyto podmínky negativně působí na paměť, vybavování si, pozornost i další kognitivní funkce. Existují dokonce i studie, kde tyto podmínky ovlivňují tvorbu některých hormonů (O'Mara, 2015).

Studie provedená na výbavnost z paměti při stresující situaci byla například v roce 2006 na vojácích. Do studie bylo zapojeno 166 mužů a 18 žen, kteří byli testováni před stresující situací, při ní a po ní. Respondenti byli vystaveni nedostatku jídla, spánkové

deprivaci a extrémním teplotám (chladu i horku). A bylo prokázáno, že tato situace snižuje výbavnost nedávno naučených věcí z paměti (Morgan III, Doran, Steffian, Hazlett & Southwick, 2006).

K podobným výsledkům došla i další velmi zajímavá studie na toto téma, která byla prováděna v roce 2005 také na vojácích. Studie probíhala ve třech periodách po pěti dnech. Respondenti měli dostatek vody, ale v jídle byli omezeni na striktní dietu. Spali pouze tři hodiny denně a byli podrobováni extrémnímu horku. Vliv těchto podmínek byl sledován na kognitivní funkce, náladu, celkovou psychickou aktivitu a na hladinu hormonů konkrétně kortizolu, testosteronu a melatoninu. Dále se výzkumníci zaměřili na bdělost, paměť, reakční čas a schopnost argumentace. V průběhu experimentu došlo u respondentů k úbytku váhy průměrně kolem čtyř kilogramů a zároveň byly narušeny schopnosti všech kognitivních funkcí. Dramaticky klesla jejich nálada a pokles byl také zaznamenán u hladiny hormonů (Lieberman et al., 2005).

Pokud bychom chtěli shrnout všechny důsledky mučení na lidskou psychiku, získali bychom dlouhý seznam. Nicméně z výzkumů vychází, že se často objevují psychické symptomy jako úzkost, depresivní ladění, podrážděnost, emoční labilita a izolace od ostatních. Narušení kognitivních funkcí se projevuje zmatením, desorientací, výpadky paměti a pozornosti a z neurovegetativních funkcí dochází k nespavosti, nočním můrám nebo k sexuálním dysfunkcím. Mučení je často spojováno i s některými psychickými nemocemi jako posttraumatická stresová porucha, deprese a úzkostná onemocnění (Constanzo & Gerrity, 2009).

Že má mučení vliv na psychiku oběti je zřejmé, bez následku však nezůstává ani psychika toho, kdo mučení připravuje (v našem případě **vyšetřovatele**). Z tohoto hlediska je zajímavé se podívat na rozhovory s nacistickými lékaři, kteří prováděli experimenty na lidech a zabíjeli je. Takovým rozhovorům se věnuje například Lifton (2017), který uvádí, že se považovali za „normální lékaře“, své chování označovali jako potřebné a důležité.

Nicméně podle některých studií je tento efekt způsoben tím, že už jsou mimo danou situaci. Mučitelé totiž podle nich vykazují velmi podobné psychické symptomy jako jejich oběti. Objevují se u nich narušení kognitivních i sociálních schopností, úzkosti a traumatické vtíravé myšlenky (Constanzo & Gerrity, 2009).

1.7 Efektivita výslechu za použití mučení

Na předchozí kapitolu navážeme efektivitou mučení. Tato kapitola se tedy zaměří na to, jak účinné mučení je a jaké má výsledky. Jedná se o jedno z nejčastěji diskutovaných témat v souvislosti se scénářem tikající bomby. Mezi řešené otázky patří pravdivost získaných informací a pravděpodobnost získání těchto informací prostřednictvím mučení. Je to oblast, která často mění postoje lidí k užití mučení.

Přestože je otázka efektivit mučení jednou z nejdůležitější při rozhodování o použití mučení, v současné době existuje pouze málo výzkumů. Z etických důvodů nelze respondenty uvést do experimentální situace, kdy bychom jim působili skutečnou psychickou či fyzickou bolest a snažili se z nich dostat pravdivé informace (O'Mara, 2015).

Nicméně v roce 2015 byl vytvořen experiment, který se pokusil něco podobného měřit pomocí hry, kterou si respondenti mohli zahrát. Vyslýchaný zde dostal kuličky a seznam míst, kam je může ukrýt. Sám si vybral jedno místo a tam je dal. Přičemž jeho úkolem bylo udržet tajemství před svým protivníkem po dobu tří minut. Po celou dobu hry měl vyslýchaný ruku ponořenou v ledové vodě, která měla teplotu 1 °C, 5 °C nebo 10 °C. Teplota vody byla rozdělena mezi respondenty náhodně. Zatímco dotazující dostal stejný seznam míst a měl za úkol zjistit, kde se kuličky nacházejí. Nicméně ve skutečnosti, byl dotazující domluvený s experimentátorem, věděl, kde kuličky jsou a vědomě se ptal na místa, kde nejsou. Vyslýchaný přitom měl na výběr ze dvou odpovědí – „správně“ nebo „špatně“. Pokud odpověděl, že kuličky na místě nejsou, odpověděl tedy podle pravdy, dotazující pokračoval v další otázce. Naopak pokud odpověděl, že kuličky se na místě nacházejí, tedy lhal, dotazující si šel místo ověřit. Přičemž po tu dobu si mohl vyslýchaný vyndat ruku ze studené vody. Ale mělo to pro něho dva postihy, čas dotazování, tudíž i ruky ve vodě, se protáhl o 20 sekund a dotazujícímu se zmenšil seznam o jedno místo, protože si ověřil, že se zde kuličky nenacházejí. Studie prokázala, že čím studenější voda byla, tím více respondenti lhali (Houck & Conway III, 2015).

Důležité je si uvědomit, že někdy díky mučení skutečně můžeme dostat pravdivé informace, ale také se stává, že důležité a správné informace jsou smíchány s nepravdivými. Protože cílem mučeného jedince není předat relevantní informace, ale uspokojit vyslychajícího a vyslychající často nemá možnost odhalit pravdu a lež (Constanzo & Gerrity, 2009).

3 SCÉNÁŘ TIKAJÍCÍ BOMBY

Tato kapitola se bude zabývat etickým dilematem známým jako scénář tikající bomby. Dostáváme se tak k hlavnímu tématu této práce, kde by mělo dojít k propojení předchozích dvou kapitol a objasnění tématu, na které se zaměřuje výzkumná část této práce.

1.8 Definice

Abychom se mohli věnovat scénáři tikající bomby, je nejprve nutné si uvědomit, co to vlastně je, proto se v této podkapitole popíšeme definici scénáře. Vzhledem k tomu, že definice má mnoho podob, zaměříme se také na to, v čem se liší a s nakolik výraznými změnami se můžeme setkat.

Scénář tikající bomby patří mezi etická dilemata a dal by se definovat jako popis hypotetické situace, kdy policie zadrží teroristu, o kterém se domnívá, že umístil ve velkém městě bombu. Policie věří, že jediný způsob získání informací o bombě a záchrany tisíců lidí je pomocí mučení. Je možné v tomto případě mučit zadrženého (Association for the prevention of torture, nedat.)?

Z mnoha verzí toto scénáře, se kterými se můžeme setkat, vyplývá, že jejich formulace se často liší, většinou však pouze v drobnostech. Často je zaměňováno město a množství lidí, které je mučením možné zachránit. Rozdíly mezi scénáři jsou i v jistotě, zda je zadržený vinný, či v popisu zadrženého. Někdy je například uváděno pohlaví (Association for the prevention of torture, nedat.; Brecher, 2007; Stout, 2011).

Jedna z výraznějších obměn scénáře tkví v možnosti, že mezi nevinnými lidmi jsou i milované osoby, což znatelně mění názory lidí na toto etické dilema. To bylo využito například ve výzkumu na Univerzitě v Montaně (Houck, Repke, & Conway, 2013).

Kvůli proměnným z předchozích odstavců je zde pro ilustraci uvedena jedna z verzí scénáře tikající bomby, kterou vytvořil Shue v roce 1978. Překlad by mohl znít přibližně takto: Připusťme, že extrémista je připraven raději zemřít, než aby prozradil plány útoku. Nastavil atomovou bombu, která má vybuchnout v srdci Paříže. Není dost času

na evakuaci nevinných obyvatel města ani na přesunutí nejcennějších uměleckých děl – jediný způsob, jak zabránit tragédii, je mučit pachatele, najít bombu a deaktivovat ji (Stout, 2011).

Scénář tikající bomby je často podrobován kritice. Zedner (2008) ve svém článku upozorňuje, že je zde předpokládáno hned několik věcí, které se za běžné situace nemusí stát. Zaprvé to, že hrozba je předem známá a zároveň je neodkladná, tedy hrozící útok proběhne ve velmi krátkém čase. Také počítá s tím, že útok zabije mnoho lidí a že zadržená osoba je pachatelem tohoto činu. Tento pachatel navíc musí znát potřebné informace k nalezení a zničení bomby. Další předpoklad je, že mučení přinutí zadrženého prozradit pravdivé informace. A poslední předpoklad je, že tyto informace by se nedaly získat jinou formou výslechu. Tyto faktory se ovšem při reálných situacích nemusí objevit.

1.9 Historie

Ačkoli by se mohlo zdát, že scénář tikající bomby je téma posledních několika let, není tomu tak, proto se budeme věnovat jeho historii. Přičemž se zaměříme na to, kde se toto dilema vzalo a jakým prošlo vývojem.

Scénář tikající bomby poprvé využívá ve svých pracích v 70. letech 18. století **Bentham**. Na tyto práce měl patrně velký vliv i Beccaria, který se proslavil texty proti násilí. V roce 1804 se pak Bentham v textu *Means of extraction* věnuje čtyřem podmínkám, které musí být splněny, aby bylo použité mučení užitečné. První podmínka je založena na počtu. Pokud výslech jednoho muže může zachránit stovky nevinných lidí, dá se o mučení uvažovat. Druhý předpoklad je založen na čase, situace musí být natolik naléhavá, aby nešlo čekat na pomalé náležitosti právního systému. Dále jde o nezávislé ověření získaných informací, v tomto případě skrz záchranu lidí. A poslední čtvrtou podmínkou je, že existuje pouze jediná ospravedlnitelná motivace k mučení zadrženého a to možná záchrana nevinných lidí. (Davies, 2012).

Na popularizaci scénáře se významně podílela francouzská novela z roku 1960 *Les Centurions*. Lartéguy, autor, zasadil příběh do francouzské okupace Alžírsku. Tam hlavní hrdina zbije arabskou disidentku, aby se dozvěděl o několika bombách rozmístěných po Alžírsku. Jeho úkolem pak je bomby najít a zneškodnit. Podle všeho, jde o smyšlený příběh, který nebyl založen na skutečné události (Kovarovic, 2010).

Nicméně v posledních letech rozvířily debaty o scénáři tikající bomby či o mučení hlavně dvě události. Jako první můžeme označit sérii teroristických útoků z 11. září 2001 z USA, kdy byla unesena čtyři civilní letadla, z nichž dvě narazila do věží newyorského Světového obchodního centra a třetí do sídla Ministerstva obrany Spojených států amerických. A druhá událost, která otřásla světem a rozproudila debaty, bylo zveřejnění fotografií v roce 2004 z americké věznice Abu Ghraib ležící v Iráku. Fotografie zobrazují například nahé vězně s jejich dozorci, kteří je vodí na vodítkách jako psy (Hannah, 2006).

V současnosti je se scénářem tikající bomby hojně spojováno jméno Dershowitze, profesora z Harvardské univerzity, který na toto téma například vydal v roce 2002 knihu *Why Terrorism Works: Understanding the Threat, Responding to the Challenge* (Harvard law school, nedat.).

1.10 Další etická dilemata

V předchozí podkapitole bylo uvedeno, že scénář tikající bomby patří mezi etická dilemata. Na tomto místě je vhodné definovat etické dilema. Jedná se o situaci, ve které musí jedinec volit mezi dvěma možnostmi, z nichž ani jedna není eticky zcela přijatelná (Your Dictionary, nedat.).

Pokud mluvíme o etických dilematech, je vhodné si uvědomit, že existují jednak hypotetické situace, často používané ve filozofických pracích, a situace z běžného života, se kterými se jedinec může každodenně setkávat. Přičemž při zkoumání morálky jedince existuje mnoho výzkumů jak s hypotetickými, tak i s běžnými situacemi a v neposlední řadě s jejich kombinací (Walker, de Vries & Trevethan, 1987).

Jak už bylo uvedeno výše, scénář tikající bomby patří do hypotetických situací, přestože k podobným situacím občas dochází, což bude blíže nastíněno v podkapitole Skutečné případy podobné scénáři tikající bomby. Dále tedy budou uvedeny dva další příklady hypotetických etických dilemat, přestože jich existuje mnoho.

Za hypotetické etické dilema může být označen tzv. problém drezíny. První verzi popsala Foot (1967) ve svém článku *The Problem of Abortion and the Doctrine of the Double Effect* zhruba takto: Řidič drezíny může pouze určovat směr jízdy. Buď pojedou rovně na kolej, kde stojí pět lidí nebo drezínu zahne na druhou kolej, kde stojí pouze jeden člověk. Rozhoduje se tak mezi jedním životem a pěti. Toto dilema se stejně jako scénář tikající bomby objevuje v nejrůznějších obměnách.

Mezi hypotetická dilemata patří také tzv. Sofiina volba ze stejnojmenné beletristické knihy Styrona, ve které byla mladá žena v koncentračním táboře donucena vybrat si mezi dvěma svými dětmi, které z nich přežije a které pošle na smrt. Pokud by se odmítla rozhodnout, zemřou obě dvě. Sofie nakonec volí staršího syna, který má podle ní větší šanci na přežití v táboře (Heger, 2010).

1.11 Skutečné případy podobné scénáři tikající bomby

Jak už bylo naznačeno v podkapitole Další etická dilemata, situace podobné scénáři tikající bomby se dějí a jejich výskyt se ani zdaleka neomezuje pouze na nějakou konkrétní oblast. Pro demonstraci byly vybrány čtyři případy z různých míst i let. Následující případy jsou kvůli přehlednosti seřazeny podle roku, kdy k nim došlo, od nejstarších po nejmladší.

Skutečný případ podobný scénáři se odehrál na Filipínách v roce 1995. Policií byl zadržen a vyslýchán i za použití mučení Murad, který policii nejen prozradil jméno spolupachatele, ale i plán útoku na papeže při jeho návštěvě v hlavním městě Filipín Manile. Prozradil také další plány, například umístit bomby do letadel. Zda by k útokům skutečně došlo je nejasné, nicméně v jeho počítači byly nalezeny čísla a tratě letů letadel (Hassner, 2018).

Neměla by zde být zapomenuta ani událost z Německa v roce 2002, kdy Gäfgen, student práv, unesl jedenáctiletého syna bankéře. Při předávce peněz byl po čtyřech dnech chycen policií, nicméně dával policii pouze tipy na špatná místa. Ze strachu z ohrožení života chlapce se policie uchýlila k výhrůžce mučením, a to donutilo Gäfgena promluvit. Po nalezení bylo ovšem zjištěno, že chlapec už je několik dní mrtvý (Scally, 2003).

O rok později došlo k případu podobnému scénáři tikající bomby v Izraeli. Zde byl zadržen Za'atari, který vedl tři člennou teroristickou skupinu. Ta útočila sebevražednými útoky na autobusové linky v Jeruzalému. První útok se nezdařil kvůli zpanikaření atentátníka. Zato druhý na autobusovou linku číslo 2 byl úspěšný a zemřelo zde 23 lidí a dalších 130 bylo útokem zraněno. V plánu byl ještě třetí útok, ten byl ovšem díky zadržení Za'atariho překažen. Izrael pravděpodobně díky použití mučení získal informace o třech bombách, které se podařilo zneškodnit (Hassner, 2018).

Podle britského deníku Independent se v roce 2010 objevil případ, kdy byly nalezeny bomby ve dvou letadlech několik minut před odletem díky informacím získaným ze Saudské Arábie tvrdými výslechovými metodami. Jedna bomba byla zneškodněna

ve Velké Británii a druhá v hlavním městě Spojených Arabských Emiráťů (Merill, Hanning, Leftly & Clark, 2010).

1.12 Právní hledisko

Přestože se tato práce nezabývá právními důsledky či právní ospravedlnitelností mučení v případě scénáře tikající bomby, je dobré zmínit, jak se k tomuto problému právní systém staví. Protože, jak se ukazuje na reálných případech v předchozí kapitole, k situaci podobné scénáři tikající bomby čas od času dochází. Z tohoto důvodu se budeme v této kapitole věnovat dvěma mezinárodně významným právním listinám a to Všeobecné deklaraci lidských práv a Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání.

Všeobecná deklarace lidských práv a svobod se problematice mučení věnuje v článku 5, který zní: „*Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu*“ (United Nations, 2015, 12). Konkrétněji se však neodkazuje na scénář tikající bomby.

Zatímco **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání** přímo mučení definuje. Tato definice byla přesně uvedena v kapitole Mučení. Z její definice pak vyplývá, že do mučení zahrnuje i výslechy za použití mučení, se kterými scénář tikající bomby počítá. Úmluva pak ještě konkrétněji dodává v článku 2 odstavcích 2 a 3 toto: „*Žádné výjimečné okolnosti, ať jsou jakéhokoli druhu, buď válečný stav nebo hrozba války, vnitropolitická nestabilita nebo jakákoli jiná mimořádná situace, nemohou sloužit k ospravedlnění mučení. Nařízení nadřízeného činitele nebo orgánu státní moci nemůže sloužit k ospravedlnění mučení*“ (Vláda České republiky, 2006). Z pohledu této úmluvy je tedy scénář tikající bomby striktně zařazen mimo zákon a zdá se, že ani záchrana nevinných životů není dostatečným důvodem k použití mučení.

Přestože právní systém je v otázce scénáře tikající bomby nekompromisní a mučení nepřipouští v žádném případě, ve společnosti existuje několik přístupů věnujících se legalizaci. První z nich je přístup, že mučení nesmí být použito nikdy a to ani v případě scénáře tikající bomby. Mělo by tedy za všech okolností zůstat nelegální a jeho použití by mělo být potrestáno. Druhý názor uznává důležitost zákazu mučení, ovšem s možností jeho použití v případě, že o tom rozhodne soud. Jde o přístup, který bychom mohli nazvat *ex ante*, tedy přístup, kdy je nutné povolení předem. A třetí názor tzv. *ex post* říká, že

mučení by mělo zůstat nelegální, nicméně zpětně může být rozhodnuto o jeho oprávněnosti (Allhoff, 2011).

1.13 Mezinárodní postoje veřejnosti ke scénáři tikající bomby

Vzhledem k tomu, že tato práce se zabývá postoji lidí ke scénáři tikající bomby, je tato kapitola věnována průzkumům postojů lidí v jednotlivých zemích a kulturách a jejich vývoji.

V tabulce níže (Tab. 1) je zpracováno procentuální zastoupení lidí, kteří neodmítají mučení teroristů ve scénáři tikající bomby, které vychází z výzkumu z let 2006 a 2008. I přesto zde upozorním na několik zajímavých výsledků. Ze zkoumaných zemí s nejvyšším počtem procent dopadla Indie, která měla v roce 2006 celých 77 % obyvatel souhlasících s mučením teroristů, naopak nejnižší procento obyvatel, jejichž postoj byl pro mučení, měla Velká Británie v roce 2008 a to 18 %. Opomenuty by neměly být ani některé Evropské země sousedící s Českou republikou, mezi které patří například Polsko nebo Německo. Polsko získalo v obou letech shodně 38 % procent obyvatel pro mučení, zatímco Německo bylo zkoumáno pouze v roce 2006 a získalo 29 % (Mayer & Koizumi, 2016).

Tabulka 1 Procentuální zastoupení lidí, kteří jsou proti mučení ve scénáři tikající bomby

Země	2006	2008
Argentina		24 %
Austrálie	25 %	
Azerbajdžán		46 %
Brazílie	39 %	
Čile	38 %	
Čína	51 %	34 %
Egypt	35 %	46 %
Filipíny	44 %	
Francie	25 %	18 %
Hong Kong		33 %
Indie	77 %	72 %
Indonésie	48 %	39 %
Irák	44 %	
Írán	57 %	
Itálie	19 %	
Izrael	52 %	
Jižní Korea	51 %	34 %
Kanada	26 %	
Keňa	47 %	59 %
Mexiko	50 %	27 %
Německo	29 %	
Nigérie	51 %	59 %
Polsko	38 %	38 %
Rusko	57 %	51 %
Španělsko	35 %	
Thajsko		63 %
Turecko	38 %	64 %
Ukrajina	46 %	41 %
USA	42 %	47 %
Velká Británie	28 %	18 %

(Mayer & Koizumi, 2016)

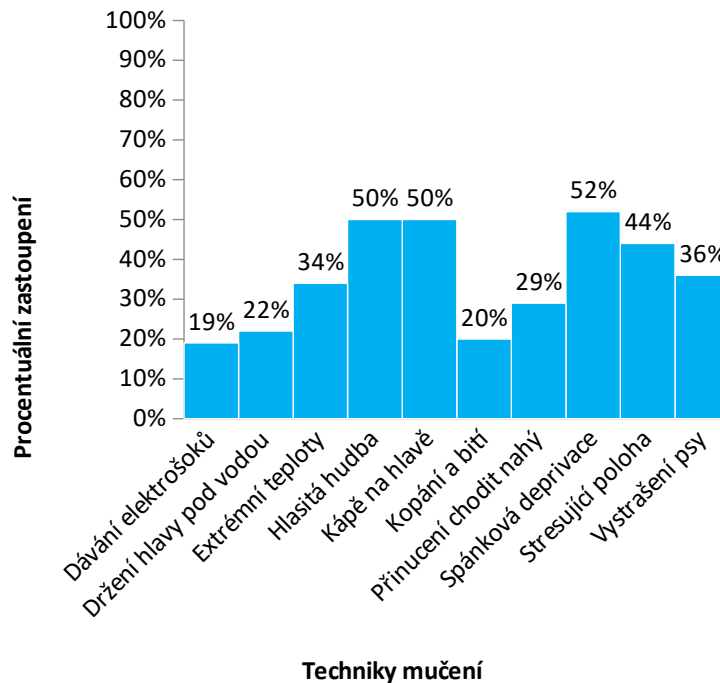
Vzhledem k tomu, že Spojené státy americké jsou země, kde se toto téma řeší nejvíce, budu se jim věnovat podrobněji. Od roku 2004 do roku 2015 se v USA pohybují procenta lidí, kteří si myslí, že mučení se může občas nebo dokonce často používat, od 43 % po 54 %. Tudíž je patrné, že tato tendence mírně kolísá. Například v roce 2004 byla 43 % a v roce 2015 byla 51 % (Armor & Mayer, 2019).

Tyto postoje v USA však byly měřeny komplexně a u jednotlivých typů mučení se mohou lišit. Konkrétní procenta obyvatel USA podle postojů na jednotlivé typy mučení z jiného průzkumu lze nalézt v grafu níže (Obr. 1), ale u většiny typů mučení lze

konstatovat, že s mučením souhlasí méně než 50 % obyvatel. Výjimkou je pouze kápě na hlavě a hlasitá hudba s rovnými 50 % obyvatel a spánková deprivace, kde by mučení použilo 52 % lidí (WorldPublicOpinion.org, 2009).

Obrázek 1 Procentuální zastoupení nesouhlasu s jednotlivými typy mučení

(WorldPublicOpinion.org, 2009)

1.14 Dosavadní výzkumy

Nyní se dostáváme k poslední podkapitole teoretické části, zde se práce bude věnovat výzkumům, které na toto téma již byly provedeny a jejich závěrům. Vzhledem k tomu, že v České republice toto téma není příliš časté, půjde převážně o výzkumy zahraniční.

Ve výzkumu z let 2007 až 2008 na soukromé katolické vysoké škole v USA výzkumníci nechávali respondenty hodnotit, nakolik tvrdé výslechové techniky by použili za daných šesti situací. Mezi situace patřil výslech únosce šestileté dívky, jejíž život je v ohrožení. Dále výslech teroristy, jenž může prozradit vedení teroristické organizace, a výslech ženy teroristy, která zná plány svého muže, ale na připravovaném útoku se nepodílela. Dále pak rozhodují o výslechu zloděje, který nechce prozradit jméno svého spolupachatele, jenž zabil při krádeži člověka, a o výslechu sestry zloděje, jenž spáchal sérii ozbrojených loupeží, přičemž jeho sestra ví, kde se ukrývá, ale nechce to prozradit. A poslední situace je výslech teroristy, který umístil bombu do obchodního centra. Bomba

má za tři hodiny vybuchnout, tato situace je typickým příkladem scénáře tikající bomby. Respondenti byli studenti této vysoké školy a dohromady se jich zúčastnilo 252 z toho 171 žen a 81 mužů. Při této studii nebyla objevena žádná signifikantní korelace mezi škálou donucování při výslechu a věkem, pohlavím, úspěšností ve škole ani náboženským přesvědčením. Nicméně zajímavé je, že ze studie vyplývá, že nejtvrďší výslechové techniky by studenti použili právě u scénáře tikající bomby (Homant & Witkowski, 2011).

V rozporu s výsledky této studie je mezinárodní výzkum zabývající se vlivem individuálního náboženství a kultury na postoje k mučení teroristů z let 2006 a 2009, který byl proveden na 40 740 respondentech z 31 zemí. Z výzkumu vychází, že kulturní i náboženský vliv na tyto postoje je patrný. Nejvíce proti mučení teroristů v této studii vyšli lidé bez vyznání. Zajímavé také je, že z nábožensky orientovaných lidí nejméně podporují mučení teroristů ve scénáři tikající bomby muslimové (Mayer & Koizumi, 2016).

Kromě náboženského přesvědčení mohou názory na scénář tikající bomby ovlivňovat i ostatní postoje. Neopomenutelný je také situační vliv jako u dalších dvou studií, které zde budou uvedeny. V souvislosti s tím, že se tato práce zabývá postoji studentů pomáhajících a nepomáhajících profesí, je také zajímavý výzkum z roku 2016 provedený na studentech medicíny v USA. Bylo zde osloveno 483 studentů, nicméně návratnost byla pouze 121 lidí. Mezi respondenty bylo 75 žen a 46 mužů. Výzkum ukázal například to, že nesouhlas s mučením pro získání důležitých informací a nesouhlas s užitím mučení pro získání důležitých informací pro záchranu života koreluje s přesvědčením, že mučení není efektivní způsob získávání věrohodných informací (Dubin, Milewski, Shin & Kalman, 2017).

Scénář tikající bomby byl také zkoumán v roce 2014 v Montaně v souvislosti s osobní blízkostí k oběti. Do studie bylo zapojeno 262 lidí (128 mužů a 119 žen), s tím že 15 respondentů bylo vyřazeno. Všichni respondenti dostali dva scénáře, zatímco v prvním šlo o scénář tikající bomby a mučením teroristy mohl být zachráněn nevinný život. Druhý byl se zaměřen na únos nevinného člověka, kterého také bylo možno zachránit mučením únosce. Výzkumníci zde pracovali s proměnnou, že polovina respondentů obdržela verzi, kdy obětí byla neznámá osoba a u druhé poloviny byla obětí jim blízká osoba. Výzkum potvrdil, že respondenti častěji volí mučení k získání informací, pokud se jedná o jim blízkou osobu, než pokud se ve scénáři tikající bomby či při únosu jedná o neznámého člověka (Houck, Conway, & Repke, 2014).

Poslední studie je zaměřena konkrétně na Českou republiku. V Brně byl v roce 2016 proveden výzkum, který se zaměřoval na porovnání výsledků mezi dotazníkem a využitím virtuální reality. Nicméně téma, které zde bylo porovnáváno, byl scénář tikající bomby. Výzkum byl proveden na 30 respondentech (15 mužů a 15 žen). Polovině z nich byl předložen nejprve dotazník a až poté absolvovali scénář tikající bomby ve virtuální realitě. U druhé poloviny byl zvolen obrácený postup. Data z první situace odpovídající scénáři tikající bomby v tomto výzkumu vypovídají, že 73 % respondentů ve virtuální realitě by použilo mučení oproti 66 % respondentů v dotazníkové formě šetření. U mužů a žen byly přitom výsledky srovnatelné, lišily se pouze výběrem typu mučení. Ženy v 64 % použily psychické mučení, 27 % fyzické a v 9 % waterboarding, zatímco muži měli v 46 % případů psychické, 36 % fyzické a 18 % waterboarding (Gluszny, 2016). Je však dobré si uvědomit, že tento výzkum probíhal pouze na malém výzkumném souboru, jehož hlavním účelem nebyl výzkum scénáře tikající bomby.

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Téma postojů ke scénáři tikající bomby, mučení a terorismu je obecně v České republice velmi málo prozkoumané. Terorismus přitom není ani zdaleka zanedbatelný společenský jev. V Evropské unii od roku 2010 počet teroristických útoků kolísá mezi 130 a 250 teroristickými útoky za rok. Mezi toto číslo jsou počítány jak dokončené útoky, tak i útoky zmařené policií a také útoky nepovedené. Nicméně počet osob zatčených za organizování teroristických útoků vzrůstá. V roce 2010 bylo zatčeno 611 osob a v roce 2018 už 1056. Údaje z roku 2019 zde nejsou uvedeny, protože ještě nebyly zveřejněny oficiální zprávy od Europolu, organizace spadající do EU, která se zabývá kriminální činností a organizovaným zločinem v Evropě (Europol, 19. srpna 2011; Europol, 25. srpna 2012; Europol, 6. července 2015; Europol, 27. června 2019).

Z právního hlediska je mučení za jakýchkoli situací nepřijatelné, ale průzkumy veřejného mínění v mnoha státech z let 2006 a 2008 naznačují, že postoje lidí se od zákonů mohou velmi lišit. Zatímco ve Velké Británii nebo Francii souhlasí s mučením 18 % lidí, v Rusku souhlasí už 51 % a v Indii dokonce 77 % obyvatel (Mayer & Koizumi, 2016). Tento průzkum také ukazuje, že výsledky z jednotlivých zemí nejsou přenositelné na země jiné. V České republice tedy mohou být zjištěny zcela odlišná čísla.

Postoje obecně jsou ovlivňovány mimo jiné osobními charakteristikami respondentů, jako například pohlavím nebo náboženským přesvědčením. Proto bude tento výzkum na tyto charakteristiky zaměřen. Výsledky vlivu náboženství jsou ve výzkumech zaměřených na scénář tikající bomby rozporuplné. Mayer a Koizumi (2016) například ve své mezinárodní studii vliv náboženství prokázali, zatímco Homant a Witkowski (2011) jej nepotvrdili, což je dle mého mínění o důvod víc tuto charakteristiku zařadit.

Některé z výzkumů, se kterými se můžeme setkat, jsou realizovány pouze na respondentech z pomáhajících profesí, což je velmi specifická skupina lidí. Podle Géringové (2011) je cílem těchto profesí zkvalitnit lidský život. To se dále váže na specifické osobnostní predispozice. Z dříve uvedených výzkumů jde například o studii od Dubina et al. (2016), kde šlo o studenty medicíny. Tato skutečnost podle mého názoru

může výsledky výrazně ovlivnit, proto může být přínosné skupiny lidí pomáhajících a ostatních profesí porovnat.

Z dřívějších výzkumů například od Houck et al. (2014), který se snažil prokázat vliv blízkosti oběti na volbu mučení při scénáři tikající bomby, také vychází, že na rozhodnutí a postoje respondenta může mít výrazný vliv vnější situace. Ke stejným výsledkům přitom dospěli Homant a Witkowski (2011), kteří se zaměřovali na různé situace a jejich vliv na volbu tvrdosti výslechových technik. V tomto výzkumu se tedy pokusíme zjistit, jak různá míra jistoty, že zadržený ví relevantní informace, popřípadě zná teroristy, ovlivňuje postoje k různým technikám mučení.

Pokud by měla tato míra jistoty vliv na různé typy výslechových technik spojených s psychickým nebo fyzickým mučením, bylo by zajímavé se na tuto problematiku podívat z opačného hlediska. Tedy jaký vliv má na dávání pozitivní motivace zadrženému ke spolupráci. Pod touto pozitivní motivací si přitom můžeme představit například snížení trestu či nabídnutí finanční odměny.

5 VÝZKUMNÉ CÍLE A HYPOTÉZY

Aby bylo možné zkoumat výše nastíněný výzkumný problém, byly před zahájením výzkumu stanoveny konkrétní cíle výzkumu a výzkumné hypotézy, které budou dále statisticky ověřeny.

Pokud bychom se měli podívat obecně na výzkumný cíl této práce, jde o popis postojů i o porovnání a popis proměnných, které ovlivňují respondenty u scénáře tikající bomby. Proměnné přitom obsahují jak vnější podmínky, tak osobní charakteristiky respondentů. Konkrétní cíle však budou vždy blíže popsány u příslušných výzkumných hypotéz.

Srovnání postojů u typů vysokoškolských oborů studia

Prvním cílem této práce je porovnat postoje studentů různých typů oborů studia. Konkrétně se jedná o studenty oborů pomáhajících profesí a studentů jiných oborů. Formulace výzkumné otázky tedy bude znít takto: Jak ovlivňuje studovaný obor na vysoké škole postoje k mučení ve scénáři tikající bomby?

H1: Respondenti z oborů pomáhajících profesí volí méně často mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než respondenti z jiných oborů.

Vliv pohlaví a náboženského přesvědčení

Druhým cílem této práce je zjistit, jak souvisí pohlaví a náboženské přesvědčení s postoji k mučení ve scénáři tikající bomby. Hlavní pozornost přitom bude věnována srovnání mezi muži a ženami a zároveň srovnání mezi respondenty věřícími v Boha a nevěřícími. Výzkumná otázka se tedy ptá na toto: Jak ovlivňuje pohlaví a víra v Boha postoje k mučení ve scénáři tikající bomby?

H2: Muži častěji volí mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než ženy.

H3: Respondenti věřící v Boha méně často volí mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než ostatní respondenti.

Situační vlivy

Z výzkumů, uvedených výše, vyplývá, že postoje ke scénáři tikající bomby značně ovlivňuje také situace. Posledním cílem tedy je popsat rozdíly v postojích k mučení či pozitivní motivaci vzhledem k míře jistoty, že zadržený ví o teroristickém útoku nebo zná teroristy. Zaměříme-li se na výzkumnou otázku, bude vypadat takto: Jak ovlivňuje postoje k mučení nebo pozitivní motivaci zadrženého míra jistoty, že zadržený ví o teroristickém útoku nebo zná teroristy?

H4: Respondenti méně často volí mučení u prvního scénáře¹ než u druhého².

H5: Respondenti méně často volí mučení u druhého scénáře než u třetího³.

H6: Respondenti častěji volí pozitivní motivaci u prvního scénáře než u druhého.

H7: Respondenti častěji volí pozitivní motivaci u druhého scénáře než u třetího.

---

¹ Za první scénář je považována situace, kde existuje mírná šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

² Za druhý scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok.

³ Za třetí scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

6 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Na výzkum v rámci této práce byla použita kvantitativní metodologie. Stanovené hypotézy byly ověřovány pomocí dotazníku přes online prostředí konkrétně platformy Formuláře Google.

Úvodní strana použitého dotazníku měla za úkol informovat respondenta o tématu výzkumu, účelu, dobrovolnosti a anonymitě. Byly zde uvedeny údaje o délce dotazníku, počtu otázek i kontakt na výzkumníka. Dalším cílem této strany bylo motivovat respondenty k účasti na výzkumu. Konkrétní znění lze najít na konci práce v přílohách (Příloha 3).

Dále byl dotazník rozdělen na dvě části. První část obsahující otázky na základní demografické údaje byla vytvořena pomocí vlastní konstrukce (Příloha 4). Pro účely tohoto výzkumu následně byly využity údaje o oboru studia respondentů, pohlaví a informace, zda se respondenti považují za věřící či nikoli. Na druhou polovinu dotazníku (Příloha 5), která se zaměřila přímo na scénář tikající bomby, byla využita část dotazníku od WorldPublicOpinion.org z roku 2009, který bude popsán blíže v následující podkapitole.

1.15 Dotazník na scénář tikající bomby

Dotazník byl použit v roce 2009 na průzkum postojů obyvatel USA. Skládá se ze dvou částí. Jedna se týká demografických údajů a obsahuje celkem 9 položek ohledně pohlaví, etnicity, vzdělání, náboženství a politického přesvědčení. A druhá část obsahovala přímo otázky na postoje ke scénáři tikající bomby, k mučení a k právnímu hledisku celé problematiky. Dohromady se jednalo o dalších 40 položek (WorldPublicOpinion.org, 2009).

V této práci byla z dotazníku vynechána část s demografickými údaji, která neodpovídala cílům výzkumu ani rozvrstvení české společnosti. Mezi zjišťované informace v této části patřila například otázka, zda se respondent cítí blíže k Republikánské

straně či k Demokratické. Druhá část, která byla v této práci z dotazníku vyřazena, se týkala postojů k americkým zákonům ohledně scénáře tikající bomby a mučení, která taktéž neodpovídala účelu tohoto výzkumu.

Využitá část dotazníku se tedy skládala z tří situací, u nichž se zvyšovala závažnost. U každé situace respondent rozhodoval o použití deseti typů mučení a o pozitivní motivaci, kterou by mohl nabídnout. Dohromady tedy tato část obsahovala 33 položek. U každé z nich se mohl respondent rozhodnout ze škály: *souhlasím s použitím – nevím/nechci odpovídat – nesouhlasím s použitím*. Šlo tedy o položky s nucenou volbou a žádnou z nich nešlo vynechat. Výsledný skóre pak byl počítán sumací udělených souhlasů k mučení ve všech třech situacích. A zvláště byl počítán výsledný skóre pro udělení souhlasu k pozitivní motivaci, opět sumací ze všech tří situací.

Před použitím musel být dotazník přeložen do českého jazyka. Srozumitelnost a gramatická i syntaktická správnost překladu byla následně ověřena pomocí malé pilotní studie na sedmi vysokoškolských studentech, kteří byli účelně vybráni tak, aby obsahovali zástupce obou pohlaví i obou zkoumaných typů oborů studia. Šlo tedy o záměrný nebo také účelový výběr, kdy si respondenty vybíráme podle konkrétních charakteristik.

7 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

V této kapitole se budeme věnovat respondentům, kteří se výzkumu účastnili. Zaměříme se také na populaci, pro kterou jsou zjištěná data možná zobecnit, a na průběh sběru dat. V neposlední řadě také zmíníme etické hledisko celého výzkumu.

1.16 Populace

Na začátku této kapitoly je důležité vymezit si populaci, v rámci které byl výzkum realizován, a na kterou můžeme výsledky výzkumu následně zobecnit. V této práci byli vybráni vysokoškolští studenti od 18 do 26 let. Dle Eriksona se tedy jedná o část adolescence a období mladé dospělosti, která je vymezena od 20 do 40 let (Langmaier & Krejčířová, 2006).

Důvodem, proč byli za cílovou skupinu vybráni právě vysokoškolští studenti, je, že se jedná o poměrně početnou skupinu v rámci obyvatel České republiky. V roce 2017 bylo například 311 367 studentů, což je zhruba 3 % počtu obyvatel České republiky (Český statistický úřad, 2017). Zároveň se jedná o mladou generaci, která s nejvyšší pravděpodobností bude v budoucnu činit rozhodnutí týkající se i problematiky etických dilemat, mezi které Scénář tikající bomby patří. Tato populace byla vybrána také na základě snadné dostupnosti respondentů.

V rámci výzkumu byla zvolená populace rozdělena na dvě části a to na studenty oborů pomáhajících profesí a studenty jiných oborů. Z tohoto důvodu si nejprve definujeme pomáhající profese. Dle Géringové (2011) jde o skupinu povolání zaměřených na pomoc druhým lidem. U těchto profesí se často objevuje důležitost vztahu mezi pomáhajícím pracovníkem a klientem. Pomáhání přitom musí být hlavní náplní této profese. Autorka upozorňuje, že i u některých jiných profesí se pomáhání objevuje jako vedlejší produkt. Kopřiva (2006) mezi pomáhající profese řadí například pedagogy, zdravotnické profese jako lékaře či zdravotní sestry, terapeuty, sociální pracovníky, psychology.

1.17 Sběr dat

Nyní se blíže zaměříme na to, jak byla data získávána. Sběr dat probíhal od května do listopadu 2019. Jak už bylo naznačeno dříve, respondenti byli vybíráni do výzkumu na základě věku (od 18 do 26 let) a studia vysoké školy.

Ke sběru dat byly využity dvě metody výběru respondentů. První z nich byla metoda „sněhové koule“, zde bylo cíleně osloveno několik respondentů, kteří patří do cílové populace. Tito respondenti oslovili další respondenty ze svého okolí. A druhou metodou byl příležitostný výběr, který je založen na dobrovolnosti. Do výzkumu byli zahrnuti všichni, kdo splňují výše uvedená kritéria a o účast měli zájem. Jak upozorňuje Ferjenčík (2010) je nutné si uvědomit, že obě tyto metody patří mezi nepravděpodobnostní metody výběru a nemusí zaručovat reprezentativnost výzkumného vzorku.

Respondenti byli oslovováni skrze sociální síť (Facebook) a to prostřednictvím skupin vytvořených pro studenty jednotlivých vysokých škol. Tímto způsobem byl dotazník rozeslán na 15 státních vysokých škol, které měly na sociálních sítích své skupiny a do kterých bylo možné získat přístup. Mezi tyto školy patří:

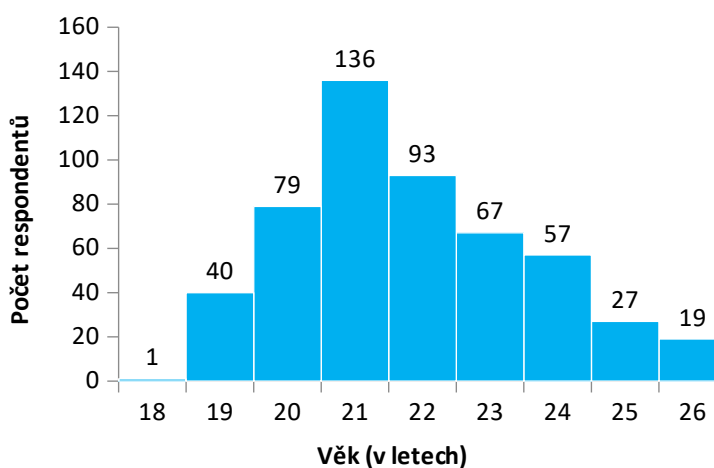
- Akademie výtvarných umění v Praze
- České vysoké učení technické v Praze
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
- Janáčkova akademie múzických umění v Brně
- Mendelova univerzita v Brně
- Ostravská univerzita
- Slezská univerzita v Opavě
- Univerzita Jana evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
- Univerzita Palackého v Olomouci
- Univerzita Pardubice
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
- Vysoká škola ekonomická v Praze
- Vysoká škola polytechnická Jihlava
- Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze
- Západočeská univerzita v Plzni

1.18 Charakteristiky výzkumného souboru

Pomocí výše zmíněných metod bylo získáno 565 respondentů, nicméně při bližší analýze dat bylo nutné 46 respondentů vyřadit. K tomu docházelo na základě dvou kritérií. Prvním bylo nesplnění požadavku věku 18 až 26 let. A druhý parametr byl na základě nepozorného čtení. Několik respondentů při možnosti vyjádřit se k výzkumu napsalo dotaz, proč měli vyplňovat tři sady stejných otázek. Jeden respondent například uvedl: „Nechápu, proč je tam každá otázka 3x.“ Z toho bylo patrné, že si pozorně nepřečetli popis situace, na kterou měli odpovídat u každého scénáře zvlášť, a tudíž by při jejich zařazení došlo ke zkreslení výsledků výzkumu. Všechny navazující informace se tedy týkají souboru po vyřazení dříve zmíněných respondentů.

Po vyřazení výzkumný soubor čítal 519 respondentů z 15 státních vysokých škol v České republice. Vzhledem k tomu, že výzkum byl šířen přes online prostředí, nebylo možné zpětně zjistit, kolik respondentů pochází, ze kterých vysokých škol. Výzkumu se zúčastnilo 352 žen (68 % respondentů) a 167 mužů (32 % respondentů). Nejpočetnější skupinou byli respondenti ve věku 21 let. Průměrný věk přitom byl 21,85 let a nejnižší a nejvyšší hodnota odpovídá hranicím zvolené věkové kategorie.

Obrázek 2 Věkové rozložení respondentů

Respondenti byli dále děleni na studenty oborů pomáhajících profesí, kterých bylo ve výzkumu 203, a na studenty oborů jiných profesí, což bylo 308 osob. Dalších 8 respondentů uvedlo, že studovalo nebo studuje oba typy oborů. Jako nejčastější studijní obor respondenti uváděli Všeobecné lékařství. Bližší informace o zastoupení jednotlivých oborů lze nalézt níže (Tab. 2). Vzhledem k tomu, že někteří respondenti studují či studovali dva obory zároveň, počet oborů neodpovídá počtu respondentů.

Tabulka 2 Rozložení studijních oborů respondentů

	Skupiny oborů	Příklady oborů	Počet
Pomáhající profese	Lékařské obory	Zubní lékař, všeobecný lékař	92
	Nelékařské obory ve zdravotnictví	Fyzioterapeut, všeobecná sestra	22
	Obory zaměřené na vzdělávání	Učitelství, Speciální pedagogika	55
	Psychologie	Psychologie	22
	Sociální práce	Sociální práce	19
Jiné profese	Architektura a stavařství	Stavební inženýrství	11
	Biologické a chemické obory	Molekulární biologie, Biochemie	65
	Dopravní obory	Konstrukce dopravních prostředků	12
	Ekonomické obory	Ekonomie, Účetnictví	24
	Farmakologické obory	Technologie výroby léků	8
	Filologické obory	Angličtina, Čeština a literatura	45
	Filozofické a jiné humanitní obory	Filozofie, Archivnictví	17
	Geografické obory	Geografie, Kartografie	5
	Historické obory	Orální historie	5
	Matematicko-fyzikální obory	Fyzika, Matematika	5
	Obory politologie a mezinárodních vztahů	Politologie, Veřejné správa	16
	Obory zaměřené na informatiku	Otevřená informatika	18
	Obory zaměřené na řízení a management	Řízení výroby, Management	17
	Právo	Právo	32
	Strojrenství a technické obory	Strojrenství	16
	Umělecké obory	Sochařství, Volné umění	13
	Zbývající specifické obory	Lesnictví, Zootechnik	9

Vzhledem k formulovaným hypotézám byli respondenti dotazováni také na svou víru. Celkem 143 respondentů uvedlo, že věří v Boha, což je v našem souboru 28 %. To je vyšší procentuální hodnota, než uvádí poslední sčítání lidu z roku 2011, kde v populaci mezi 20 až 24 lety se za věřící označilo 16 % osob (Český statistický úřad, 2011). Dalších 31 lidí (neboli 6 %) uvedlo, že dříve věřilo, ale dnes už nevěří a jako nevěřící se také označilo zbývajících 66 % respondentů.

Nejrozšířenější tři církve v rámci České republiky jsou Římsko-katolická církev, Českobratrská evangelická a Československá husitská církev. K Římsko-katolické církvi se hlásilo 72 respondentů, k Českobratrské evangelické 5 respondentů a k Československé husitské 1 respondent. Zbývajících 65 respondentů se hlásilo buď k jiné křesťanské, mimo křesťanské církvi, anebo k žádné církvi. Zástupců jednotlivých církví však bylo příliš málo, aby šlo statisticky zpracovat rozdíly mezi nimi.

1.19 Etické hledisko a ochrana soukromí

Tento výzkum byl založen na dobrovolné účasti. Respondenti byli informováni o dobrovolnosti, anonymitě, cílech i tématu výzkumu, nedocházelo tedy k žádnému klamání. Dále nebylo zjišťováno jejich jméno ani žádné další identifikační údaje. Vzhledem k této skutečnosti respondenti nepodepisovali informovaný souhlas a jejich údaje nemusely být anonymizovány.

Respondenti přitom přímo nedostávali žádnou fyzickou odměnu. Za jejich účast na tomto výzkumu dostali poděkování a byla jim nabídnuta možnost získání výsledků výzkumu, o což mělo zájem přesně 100 respondentů. Výsledky jim budou zaslány pomocí e-mailových adres, které uvedli na konci online dotazníku formou této bakalářské práce a zkráceného souhrnu výsledků, který bude za tímto účelem vytvořen.

8 PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY

Naměřená data byla uspořádána v rámci programu Microsoft Exel, kde také došlo k jejich kódování ze slovních odpovědí, které respondenti volili, na číselné hodnoty. Tento program byl také použit k získání základních popisných charakteristik dat i respondentů.

Následně došlo ke statistickému zpracování pomocí funkcí v programu STATISTICA 13. Ke zpracování naměřených dat i ověření statistických hypotéz byla využita deskriptivní statistika, ale také t-test pro dva nezávislé výběry, párový t-test a McNemarův test. Všechny naměřené a vypočtené výsledky budou zpracovány v následujících dvou podkapitolách.

Vysvětlivky k hodnotám používaným pro popis dat

N	Počet případů
$\bar{x}$	Průměr
SD	Směrodatná odchylka

1.20 Deskriptivní statistiky

Cílem této práce je kromě ověření výzkumných hypotéz také popis postojů a proměnných, které ovlivňují postoje ke scénáři tikající bomby. Z tohoto důvodu se bude tato podkapitola zabývat výsledky deskriptivní statistiky. Hlavním důvodem zařazení této podkapitoly je, že v České republice existuje pouze velmi málo výzkumů na toto téma a pomocí těchto výsledků může dojít k jeho bližšímu prozkoumání.

Množství udělených souhlasů s mučením se u jednotlivých situací lišil, a proto zde bude postupně uvedeno jejich procentuální zastoupení. Jednotlivé typy mučení, které byly v rámci dotazníku zjišťovány, jsou seřazeny pro přehlednost dle abecedy. Tabulka je rozdělena tak, aby bylo možné porovnat rozdíly mezi ženami, muži a celkové rozložení v naměřených datech. Ve všech scénářích byla maximální i minimální hodnota rovna hraniční hodnotě. Maximum tedy bylo rovno 10 a minimum bylo rovné 0.

První scénář, se od ostatních lišil tím, že existovala pouze mírná šance, že zadržený ví o teroristickém útoku. Modus v tomto scénáři je roven 0 a medián vyšel 2. Alespoň jednou souhlasilo s nějakou mučící technikou 71 % respondentů. Procentuální zastoupení souhlasu s užitím jednotlivých technik u respondentů je znázorněno níže (Tab. 3). Nejvíce souhlasili s užitím spánkové deprivace, konkrétně 47 % z nich. Zatímco nejméně podporovali kopání a bití, pouze 5 % lidí souhlasilo.

Tabulka 3 Souhlas s mučením u prvního scénáře

	Ženy	Muži	Celkem
Dávání elektrošoků	7 %	14 %	9 %
Držení hlavy pod vodou	5 %	18 %	9 %
Extrémní teploty	10 %	20 %	13 %
Hlasitá hudba	19 %	28 %	22 %
Kápě na hlavě	24 %	38 %	29 %
Kopání a bití	2 %	10 %	5 %
Přinucení chodit nahý	7 %	14 %	9 %
Spánková deprivace	46 %	48 %	47 %
Stresující poloha	23 %	32 %	26 %
Vystrašení psy	38 %	37 %	38 %

Nyní se přesuneme na **druhý scénář**, tedy situace, kdy existuje velká pravděpodobnost, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok. Modus je i v tomto případě 0, ale medián se zvýšil na 3. U tohoto scénáře alespoň jednou souhlasilo s užitím mučící techniky 81 % respondentů. Kompletní procentuální zastoupení jednotlivých metod mučení uvedeno dále (Tab. 4). Zajímavostí ovšem je, že užití spánkové deprivace preferovaly více ženy než muži. Také se zde už objevují techniky, se kterými souhlasilo více jak 50 % respondentů například se spánkovou deprivací a vystrašení agresivními psy. Nejméně opět lidé souhlasili s kopáním a bitím zadrženého.

Tabulka 4 Souhlas s mučením u druhého scénáře

	Ženy	Muži	Celkem
Dávání elektrošoků	14 %	29 %	19 %
Držení hlavy pod vodou	11 %	35 %	19 %
Extrémní teploty	22 %	37 %	27 %
Hlasitá hudba	33 %	46 %	37 %
Kápě na hlavě	45 %	56 %	49 %
Kopání a bití	8 %	23 %	13 %
Přinucení chodit nahý	14 %	22 %	16 %
Spánková deprivace	67 %	64 %	66 %
Stresující poloha	41 %	52 %	45 %
Vystrašení psy	52 %	53 %	52 %

Třetí scénář, jehož výsledky jsou níže (Tab. 5), zkoumal situaci, kdy existuje velká pravděpodobnost, že zadržený ví o teroristickém útoku. Modus se ani ve třetím případě nezměnil a je 0, zatímco medián se znovu zvýšil na 4. Zde souhlasilo nejvíce procent lidí s použitím mučící techniky. Alespoň jednou dalo souhlas 84 % respondentů. I v tomto případě se již objevují metody s více jak 50 % souhlasem respondentů s použitím, konkrétně u stresující polohy, držení s kápí na hlavě, vystrašení agresivními psy a spánkové deprivace. Zároveň by nemělo zůstat bez povšimnutí, že procentuální zastoupení souhlasu se spánkovou deprivací dosahuje téměř tři čtvrtin respondentů.

Tabulka 5 Souhlas s mučením u třetího scénáře

	Ženy	Muži	Celkem
Dávání elektrošoků	19 %	39 %	25 %
Držení hlavy pod vodou	19 %	40 %	26 %
Extrémní teploty	31 %	47 %	36 %
Hlasitá hudba	37 %	56 %	43 %
Kápě na hlavě	52 %	65 %	56 %
Kopání a bití	12 %	33 %	19 %
Přinucení chodit nahý	19 %	33 %	24 %
Spánková deprivace	73 %	71 %	72 %
Stresující poloha	48 %	65 %	54 %
Vystrašení psy	58 %	61 %	59 %

Aby byla prezentace výsledků dokončená, zbývá už jen **pozitivní motivace**, kterou mohli respondenti v rámci všech tří scénářů nabídnout. Vzhledem k tomu, že se nejednalo o žádnou mučící techniku, jsou tyto výsledky prezentovány zvlášť (Tab. 6). Maximum dosáhlo 3 a minimum 0, jedná se opět o hraniční hodnoty možných výsledků. Modus i medián jsou shodně 3.

Tabulka 6 Souhlas s poskytnutím pozitivní motivace

	Ženy	Muži	Celkem
První scénář	95 %	92 %	94 %
Druhý scénář	91 %	87 %	90 %
Třetí scénář	88 %	81 %	86 %

Shrňme-li několika větami tuto podkapitolu, vychází, že maximum i minimum se rovná hraničním hodnotám, které šlo v dotazníku získat. Modus mučících technik u všech scénářů byl 0 a medián se u jednotlivých scénářů mírně zvyšoval. Nejčastěji respondenti ve všech scénářích souhlasili s použitím spánkové deprivace a nejméně s kopáním a bitím. Modus nabízené pozitivní motivace je roven 3 stejně jako medián.

1.21 Výsledky ověření platnosti statistických hypotéz

Cílem tohoto výzkumu bylo zkoumání proměnných ovlivňující postoje u scénáře tikající bomby. Z tohoto důvodu byly ověřovány následující hypotézy:

H1: Respondenti z oborů pomáhajících profesí volí méně často mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než respondenti z jiných oborů.

Skupina	N	$\bar{x}$	SD	t-statistika	p-hodnota	míra účinku
Pomáhající profese	203	8,76	7,57	-2,36	>0,05	-0,21
Jiné profese	308	10,34	7,36			

První hypotéza byla ověřována pomocí t-testu pro dva nezávislé výběry. A míra účinku je Cohenovo d. U této hypotézy byl zjištěn signifikantní výsledek. Studenti pomáhajících profesí volí méně často mučení zadrženého než studenti ostatních oborů. Z tohoto důvodu hypotézu **H1 přijímáme**.

H2: Muži častěji volí mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než ženy.

Tabulka 8 Statistické hodnoty hypotézy H2

Skupina	N	$\bar{x}$	SD	t-statistika	p-hodnota	míra účinku
Ženy	352	8,55	6,79	-4,78	>0,001	-0,45
Muži	167	11,85	8,39			

Druhá hypotéza byla také ověřována pomocí t-testu pro dva nezávislé výběry. A míra účinku je stejně jako u první hypotézy Cohenovo d. Zde byl zjištěn velmi vysoce signifikantní výsledek. Muži volí častěji mučení zadrženého než ženy. Hypotézu **H2 přijímáme**.

H3: Respondenti věřící v Boha méně často volí mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než ostatní respondenti.

Tabulka 9 Statistické hodnoty hypotézy H3

Skupina	N	$\bar{x}$	SD	t-statistika	p-hodnota	míra účinku
Věřící	143	8,55	7,42	2,00	>0,05	0,20
Nevěřící	376	10,02	7,49			

I třetí hypotéza byla ověřována pomocí t-testu pro dva nezávislé výběry. Mírou účinku se i zde rozumí Cohenovo d. U třetí hypotézy byl také zjištěn signifikantní výsledek. Respondenti věřící v Boha méně často volí mučení než ostatní respondenti. Hypotézu **H3 přijímáme**.

H4: Respondenti méně často volí mučení u prvního scénáře⁴ než u druhého⁵.

Tabulka 10 Statistické hodnoty hypotézy H4

situace	N	$\bar{x}$	SD	t-statistika	p-hodnota	míra účinku
První scénář	519	2,06	2,14	-16,69	>0,001	0,73
Druhý scénář	519	3,42	2,81			

Čtvrtá hypotéza byla ověřována pomocí párového t-testu. Jako míra účinku bylo použito d. Výsledek vyšel velmi vysoce signifikantní. Respondenti volí mučení méně často u prvního scénáře než u druhého. Z toho vyplývá, že hypotézu **H4 přijímáme**.

H5: Respondenti méně často volí mučení u druhého scénáře než u třetího⁶.

Tabulka 11 Statistické hodnoty hypotézy H5

situace	N	$\bar{x}$	SD	t-statistika	p-hodnota	míra účinku
Druhý scénář	519	3,42	2,81	-11,08	>0,001	0,49
Třetí scénář	519	4,13	3,12			

⁴ Za první scénář je považována situace, kde existuje mírná šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

⁵ Za druhý scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok.

⁶ Za třetí scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

I pátá hypotéza byla ověřena díky párovému t-testu. Jako míra účinku bylo vypočítáno d. Výsledek vyšel velmi vysoce signifikantní. Respondenti volí méně často mučení u druhého scénáře než u třetího. A proto hypotézu **H5 přijímáme**.

H6: Respondenti častěji volí pozitivní motivaci u prvního scénáře než u druhého.

Tabulka 12 Čtyřpolní tabulka u hypotézy H6

		Druhý scénář		celkem
		nesouhlasí	souhlasí	
První scénář	nesouhlasí	24	8	32
	souhlasí	27	460	487
celkem		51	468	519

K ověření šesté hypotézy došlo pomocí McNemarova testu. Oba scénáře totiž byly vyplňovány stejnými respondenty, šlo tedy o závislá měření. Hodnota chí-kvadrátu tedy je $\chi^2(1, n = 519) = 390,96$ a p-hodnota vyšla $p > 0,001$. Byl zde nalezen velmi vysoce signifikantní výsledek. Hypotézu **H6 přijímáme**.

H7: Respondenti častěji volí pozitivní motivaci u druhého scénáře než u třetího.

Tabulka 13 Čtyřpolní tabulka u hypotézy H7

		Třetí scénář		celkem
		nesouhlasí	souhlasí	
Druhý scénář	nesouhlasí	41	10	51
	souhlasí	32	436	468
celkem		73	446	519

Poslední hypotéza byla stejně jako předchozí ověřována pomocí McNemarova testu. Hodnota chí-kvadrátu tedy je $\chi^2(1, n = 519) = 325,44$ a p-hodnota vyšla $p > 0,001$. Byl nalezen velmi vysoce signifikantní výsledek, tudíž hypotézu **H7 přijímáme**.

9 DISKUZE

Tato práce zkoumala postoje ke scénáři tikající bomby u vysokoškolských studentů a proměnné, které je mohou ovlivňovat. Konkrétně se jednalo o typ studia, pohlaví, náboženské přesvědčení a míru jistoty, zda zadrženy ví relevantní informace či zda zná lidi, kteří plánují teroristický útok.

Ve scénáři tikající bomby celkem mučilo u prvního scénáře 71 % lidí, u druhého 81 % a u třetího 84 %, pokud bychom to srovnali s výše uvedenou studií prováděnou v České republice. Naše výsledky jsou mírně vyšší. Gluszny (2016) uvádí, že v dotazníkové formě použilo mučení 66 % respondentů a ve virtuální realitě 77 %. Odlišné výsledky však mohou být způsobeny nízkým počtem respondentů v jeho studii i zaměřením na srovnání virtuální reality a dotazníkového šetření namísto postojů ke scénáři tikající bomby.

Pokud tyto výsledky srovnáme s mezinárodními postoji v ostatních zemích, dopadla by Česká republika suverénně s nejvyšším procentuálním zastoupením souhlasů. Předběhla by dokonce i Indii, které měla v roce 2006 77 %. Vznikl by tak obrovský rozdíl například oproti našim geografickým sousedům, jako je Polsko s 38 % nebo Německo s 29 % (Mayer & Koizumi, 2016). Tento markantní rozdíl je však možné vysvětlit. Ajzen (2005), když mluví o rozporu mezi chováním a postoji lidí, vysvětluje, že nesoulad je způsoben globálností a konkrétností. Zeptáme-li se tedy respondentů na to, zda by použili mučení jako v mezinárodní studii, získáme naprosto odlišné výsledky, než zeptáme-li se na konkrétní techniky.

Srovnáme-li totiž výsledky jednotlivých technik s výsledky těchto technik vycházejících z průzkumů v USA z roku 2009, získáme podobné výsledky. Například spánková deprivace, která skončila u všech scénářů nejvýše, se pohybovala mezi 47 % až 72 % a v USA byla 52 %. Naopak nejnižší hodnota byla u kopání a bití, kde v našich scénářích souhlasilo od 5 % do 19 % a v USA souhlasilo 20 % (WorldPublicOpinion.org, 2009).

Slušný (2008) ve své knize tvrdí, že formy psychického mučení jsou na vzestupu, jejich bezespornou výhodou je, že nezanechávají na mučeném okem viditelné stopy. Ačkoli je těžké rozlišit psychické a fyzické mučení, pravdou je, že dle našich výsledků lidé častěji souhlasí s technikami, které nepůsobí přímo bolest. Jsou preferovány techniky jako spánková deprivace, vystrašení agresivními psy či kápeň na hlavě. Tyto techniky získaly alespoň v jedné variantě scénáře nad 50 % souhlasících respondentů. Kdežto techniky jako bití a kopání zadrženého či elektrošoky zůstaly do 25 %, díváme-li se na respondenty jako na celek.

Nyní se jednotlivě vrátíme k formulovaným hypotézám. První hypotéza se zabývala srovnáním studentů pomáhajících a nepomáhajících profesí. Hypotéza H1 zněla: Respondenti z oborů pomáhajících profesí volí méně často mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než respondenti z jiných oborů. Byl zde nalezen signifikantní výsledek, a proto byla hypotéza přijata. Tento výsledek může být způsobený tím, že hlavní náplní pomáhajících profesí je pomáhat druhým lidem a k tomu je důležitým předpokladem empatie (Géringová, 2011).

Druhá hypotéza H2 byla formulována takto: Muži častěji volí mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než ženy. U této hypotézy byl zjištěn velmi vysoce signifikantní výsledek, a tudíž byla hypotéza přijata. Srovnáme-li tyto výsledky se studií v České republice od Gluszyho studií z roku 2016, je patrné, že se výsledky liší. Gluszny odhalil pouze, že ženy častěji volí psychické mučení než fyzické a u mužů je to naopak. Počty lidí, kteří ovšem mučení zvolili, byly vyrovnané. Opět ovšem musíme zohlednit jeho malý výzkumný soubor a odlišné zaměření výzkumu, což už bylo blíže uvedeno výše.

Naše třetí hypotéza zněla: Respondenti věřící v Boha méně často volí mučení zadrženého ve scénáři tikající bomby než ostatní respondenti. Byl u ní objeven signifikantní výsledek a byla přijata. V rozporu s tím byla studie Mayera a Koizumiho (2016), kde autoři ve svém mezinárodním výzkumu sice potvrdili efekt náboženského přesvědčení stejně jako náš výzkum, ale směr efektu byl opačný. Nejméně souhlasili s mučením lidé bez vyznání. Z jednotlivých církví a náboženských organizací nejméně podporují mučení muslimové.

Neshoda může být zapříčiněna formulací otázek. Náš výzkum se z důvodu rozložení náboženského přesvědčení v České republice zaměřil pouze na věřící v Boha, nebyla tedy zahrnuta neteistická náboženství ani náboženství uznávající jiné božstvo.

Respondentů hlásících se k jednotlivým církvím navíc nebylo tolik, aby bylo možné podrobněji zkoumat vliv jednotlivých církví.

Čtvrtá hypotéza se týká vlivu vnějších okolností, tedy konkrétně jistoty, že zadržený ví o teroristickém útoku nebo zná, lidi, kteří plánují teroristický útok. Hypotéza H4 byla formulována takto: Respondenti méně často volí mučení u prvního scénáře⁷ než u druhého⁸. Výsledek byl velmi vysoce signifikantní a na základě toho jsme hypotézu přijali.

Pátá hypotéza naopak zabývala vztahem druhého a třetího scénáře a byla nastavena takto: Respondenti méně často volí mučení u druhého scénáře než u třetího⁹. Opět se jedná o velmi vysoce signifikantní výsledek, díky kterému byla hypotéza přijata. Pokud čtvrtou a pátou hypotézu propojíme, odhalíme stoupající tendenci v počtu souhlasů s mučením v jednotlivých scénářích. Nejméně souhlasů má první scénář s mírnou pravděpodobností, více má druhý scénář a nejvíce souhlasů respondenti dávali ve třetím scénáři.

Šestá a sedmá hypotéza se týkala pozitivní motivace, kterou mohli respondenti nabídnout zadrženému. Šestá hypotéza H6 zněla: Respondenti častěji volí pozitivní motivaci u prvního scénáře než u druhého. A H7 takto: Respondenti častěji volí pozitivní motivaci u druhého scénáře než u třetího. U obou hypotéz byla nalezena velmi vysoká signifikace a obě hypotézy byly přijaty. Propojením hypotéz získáváme předpoklad, že respondenti dávají pozitivní motivaci nejčastěji v první scénáři, méně pak ve druhém a nejméně ve třetím.

Z výše uvedeného vychází, že všechny hypotézy v tomto výzkumu byly přijaty, nicméně je nutné se ještě podívat na možná zkreslení výsledků. Jedním z nich je, že respondenti nebyli vybíráni pravděpodobnostními metodami výběru respondentů, byla využita metoda „sněhové koule“ a příležitostný výběr. Dotazník byl sice rozeslán na 15 státních vysokých škol a bylo získáno 519 respondentů (po vyřazení), ale zpětně nelze zjistit, ze které je kolik respondentů. Výsledek tedy není možné zobecnit na celou populaci vysokoškolských studentů.

Dalším problematickým bodem je, že data byla zjišťována pomocí dotazníku přes internet. Přestože toto rozhodnutí bylo učiněno z časové náročnosti i ze snadnější

---

⁷ Za první scénář je považována situace, kde existuje mírná šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

⁸ Za druhý scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok.

⁹ Za třetí scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

dostupnosti respondentů a s tím spojené možnosti získání více respondentů, mohlo touto cestou dojít ke zkreslení. Jako je opakované vyplnění či vyplnění respondenty nespádajícími do vymezené populace.

Vzhledem k tomu, že cílem této práce byl popis a prozkoumání proměnných ovlivňujících postoje ke scénáři tikající bomby, vyplynulo několik dalších souvisejících témat vhodných ke zkoumání. Například zjistit vliv charakteristik zadrženého, jestli by byly postoje jiné k mučení ženy a muže. Či jak by ovlivnila souhlas s mučením znalost dopadů, které mohou jednotlivé techniky mít. A nakolik by se postoje respondentů změnilly, kdyby byli v ohrožení jim blízcí lidé.

Na náš výzkum by také šlo navázat výzkumem postojů u respondentů s jinými sociodemografickými údaji. Například by bylo zajímavé zjistit vliv věku či vzdělání, což náš výzkum neumožňoval. Některé z těchto námětů se totiž objevují jako proměnné v zahraničních výzkumech, z kapacitních důvodů je ovšem již nešlo zařadit do této práce.

10 ZÁVĚR

Shrňme nyní výsledky, které tato práce přinesla. Výzkum se zaměřil na popis postojů ke scénáři tikající bomby a na několik proměnných, které by mohly ovlivňovat postoje respondentů. Vzhledem k tomu, že v České republice je toto téma velmi málo prozkoumané, všechna získaná data by mohla sloužit jako podklad k dalším výzkumům.

U prvního scénáře se procentuální zastoupení souhlasících respondentů pohybuje mezi 5 % a 47 % v závislosti na jednotlivých technikách. Druhý scénář se pohybuje mezi 13 % a 66 % a třetí mezi 19 % až 72 %. Ve všech scénářích nejméně lidé dávali bití a kopání zadrženého a donucení chodit nahý. Nejvíce naopak lidé preferovali spánkovou deprivaci a vystrašení agresivními psy.

Z tohoto výzkumu vychází, že tyto postoje jsou ovlivňovány nejen technikami, které může respondent vybrat, ale i jeho osobnostními charakteristikami. Konkrétně byl odhalen vliv typu oboru studia, pohlaví i náboženského přesvědčení. Podle výsledků vysokoškolští studenti pomáhajících profesí volí méně často mučení než studenti jiných profesí. Zároveň méně často volí mučení ženy než muži a v neposlední řadě také respondenti věřící v Boha volí mučení méně často lidí nevěřící.

Kromě výše zmíněných proměnných postojů dle našeho výzkumu ovlivňují i některé vnější okolnosti. Odlišné znění situace, ať už změna pravděpodobnosti, že respondent ví o teroristickém útoku, nebo skutečnost, že pouze zná lidi, kteří teroristický útok plánují, ovlivňuje postoj k mučícím technikám. Bylo prokázáno, že respondenti volí nejméně často mučící techniky u prvního scénáře, kde je mírná pravděpodobnost, že zadržený ví o teroristickém útoku. Častěji pak respondenti volí mučení u vysoké pravděpodobnosti, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok. A nejčastěji u třetího scénáře s vysokou pravděpodobností, že ví o teroristickém útoku.

Tato proměnná ovlivňuje i pozitivní motivaci, která je také dávána podle odlišnosti scénáře. V první scénáře respondenti volí pozitivní motivaci nejčastěji, v druhém pak méně

a ve třetím dávají respondenti pozitivní motivaci nejméně často. Konkrétně pozitivní motivaci by zadrženému v prvním scénáři nabídlo 94 %, ve druhém 90 % a ve třetím 86 %.

11 SOUHRN

Cílem této práce je popsat postoje vysokoškolských studentů ke scénáři tikající bomby a prozkoumat vnější i vnitřní proměnné, které je ovlivňují. Scénář tikající bomby je etické dilema spojené s terorismem a mučením. Je zde dopaden terorista, který někam umístil bombu, v ohrožení jsou stovky až tisíce nevinných lidí a do výbuchu pravděpodobně nezbývá moc času. Dilema pak cílí na to, zda je možné použít mučení k získání informací a záchraně životů či nikoli.

Teoretická část je rozdělena na tři hlavní kapitoly, v první jsme definovali postoje, vymezili jsme složky, funkce i faktory ovlivňující změnu. Přestože se u postojů polemizuje o jejich vlivu na chování, Ajzen (2005) poukazuje na to, že lidé se podle svých postojů chovají. Nicméně vše ovlivňuje globálnost a konkrétnost předmětu postoje.

V druhé kapitole jsme vymezili pojem mučení, zaměřili se na jeho druhy, efektivitu i na důsledky, které způsobuje. Mučení se v posledních pěti letech objevilo ve 141 státech. Jde o soubor metod cílících na strach, desorientaci a bolest. Důležité přitom je, že mučení má vliv nejen na oběť mučení, ale i na vyslychajícího. Jako následky mučení si přitom můžeme představit úzkostnost, depresivní ladění, emoční labilitu, desorientaci, výpadky paměti a pozornosti, poruchy spánku a sexuálních funkcí. A to všechno přes fakt, že existuje pouze minimum výzkumu na efektivitu mučení. Nicméně se zdá, že se nejedná o naprosto spolehlivý způsob. Mučením je možné získat pravdivé informace, ale také informace spojené s nepravdivými (Amnesty Internacional, nedat.; Constanzo & Gerrity, 2009; Innes, 2003).

Scénář tikající bomby je následně definován ve třetí kapitole, je zde uvedena jeho historie, další etické dilema, skutečné případy podobné scénáři a právní hledisko. Toto téma je poměrně staré, nicméně v poslední době debaty rozpoutaly opět hlavě dvě události. První z nich byla teroristický útok z 11. září 2001 a druhá byla zveřejnění fotografií z mučení vězňů z americké věznice Abu Ghraib ležící v Iráku (Hannah, 2006). Přestože se jedná o hypotetické etické dilema, v historii jsou známé případy, které se scénáři tikající

bomby velmi blíží. Z právního hlediska je mučení zakázáno ve všech případech včetně scénáře tikající bomby, nicméně postoje lidí se od tohoto usnesení leckdy liší.

Kapitolu pak uzavírají mezinárodní postoje k tomuto scénáři a výzkumy na dané téma. Podle mezinárodních výzkumů je patrné, že na postoje ve scénáři existuje výrazný kulturní rozdíl. Nejvíce souhlasili s mučením v Indii v roce 2006, kde souhlasilo 77 % obyvatel, a nejméně ve Velké Británii, kde v roce 2008 souhlasilo jen 18 %. Průzkumy také ukazují, že lidé by z ostatní kriminální činnosti nejčastěji volili mučení právě u scénáře tikající bomby. V zahraničních studiích přitom byl prokázán vliv náboženství, postojů k efektivitě mučení a vztahové blízkosti k potenciálním obětem vzhledem ke scénáři tikající bomby (Dubin et al., 2017; Homant & Witkowski, 2011; Houck et al., 2014; Mayer & Koizumi, 2016; WorldPublicOpinion.org, 2009).

Tato práce se tedy zaměřila na popis těchto postojů a na vliv osobnostních charakteristik jako typ oboru studia (pomáhající a jiné obory), pohlaví, náboženské přesvědčení. Mimo jiné zkoumá také vnější okolnosti jako míra jistoty, že zadržený ví o teroristickém útoku, nebo zná lidi, kteří útok plánují.

K prozkoumání daného tématu byl použit dotazník skládající se ze dvou částí. První zkoumá sociodemografické údaje a jedná se o otázky vlastní konstrukce. Zatímco druhá se věnuje přímo scénáři tikající bomby, jsou zde popsány tři varianty scénáře a k nim je uvedeno deset různých technik mučení a jedna možnost pozitivní motivace. Respondent se může rozhodnout u každé této položky z možností: souhlasím – nevím/nechci odpovídat – nesouhlasím. Výsledný skór je pak počítán sumací souhlasů s jednotlivými mučícími technikami a zvláště sumací souhlasů s pozitivní motivací.

Výzkum byl proveden na vysokoškolských studentech z 15 státních vysokých škol prostřednictvím online prostředí konkrétně platformy Google Formuláře. Bylo získáno 519 respondentů po vyřazení 46, kteří nespĺňovali kritéria věku či vykazovali známky nedbalého vyplnění. Mezi respondenty bylo 203 studentů pomáhajících profesí, 308 jiných oborů a 8 uvedlo, že studuje nebo studovalo oba typy oborů. Výzkumu se zúčastnilo 352 žen a 167 mužů a celkem 143 respondentů uvedlo, že věří v Boha. Všichni byli obeznámeni s tím, že dotazník je dobrovolný a zcela anonymní.

V rámci zpracování byl využit kromě deskriptivní statistiky, t-test pro dva nezávislé výběry, párový t-test a McNemarův test. U prvního scénáře se procentuální zastoupení souhlasících respondentů pohybuje mezi 5 % a 47 % v závislosti na jednotlivých

technikách, u druhého scénáře mezi 13 % a 66 % a u třetího mezi 19 % až 72 %. Ve všech scénářích nejméně lidé souhlasili bití a kopání zadrženého a donucení chodit nahý. Nejvíce naopak lidé preferovali spánkovou deprivaci a vystrašení agresivními psy.

Všechny hypotézy formulované v tomto výzkumu byly přijaty. U vlivu typu oboru studia na postoje byl prokázán signifikantní výsledek. Studenti pomáhajících profesí volí méně často mučení ve scénáři tikající bomby než studenti jiných oborů. Jako velmi vysoce signifikantní vyšel i vliv pohlaví. Zde naopak muži častěji souhlasí s mučením než ženy. Také můžeme konstatovat, že vliv náboženského přesvědčení je signifikantní. Respondenti věřící v Boha volí méně často mučení než ostatní respondenti.

Vliv byl prokázán i u míry jistoty, že zadržený ví o teroristickém útoku nebo zná lidi, kteří teroristický útok plánují. Toho se týkaly dvě hypotézy a obě vyšly velmi vysoce signifikantní. Bylo prokázáno, že studenti nejméně často souhlasí s mučícími technikami u prvního scénáře, kde je mírná pravděpodobnost, že zadržený ví o teroristickém útoku. Více souhlasů se pak objevuje druhého scénáře, kde je vysoká pravděpodobnost, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok. A nejvíce studenti souhlasili s třetím scénářem, ve kterém existuje vysoká pravděpodobnost, že zadržený ví o teroristickém útoku.

Stejně tak byl vliv objeven u výše zmíněné míry jistoty a možnosti nabídnout pozitivní motivaci. Opět byl tento vliv zkoumán skrze formulaci dvou hypotéz a obě vyšly velmi vysoce signifikantní. Zde je nejčastěji poskytována pozitivní motivace u prvního scénáře, méně pak u druhého a nejméně u třetího.

Tento výzkum tedy odhalil, že na postoje ke scénáři tikající bomby má vliv typ oboru studia (pomáhající/jiné obory), pohlaví, náboženské přesvědčení i míra jistoty, že zadržený ví o teroristickém útoku nebo zná lidi, kteří teroristický útok plánují. Přínosem této práce je, že může sloužit jako podklad pro další studie na toto téma, protože se jedná o minimálně prozkoumanou oblast v rámci České republiky. Poskytuje tedy základní vhled do této problematiky v našem prostředí.

LITERATURA

- 1) Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. New York: Open University Press.
- 2) Amnesty International. (nedat). *Torture: A global crisis*. Získáno 27.11.2019 z <https://www.amnesty.org/en/get-involved/stop-torture/>
- 3) Allhoff, F. (2011). Torture warrants, self-defense, and necessity. *Public Affairs Quarterly*, 25(3), 217 – 240. Získáno z https://www.jstor.org/stable/23057079?seq=1#page_scan_tab_contents
- 4) Armor, D. J., & Mayer, J. D. (2019). Commentary US attitudes toward torture: Commentary on Kenneth S. Pope, 2019. *European Psychologist*, 24(2), 204-205. doi: 10.1027/1016-9040/a000366
- 5) Association for the prevention of torture (nedat.). *The ticking bomb scenario*. Získáno 5.8.2019 z <https://www.ap.t.ch/en/the-ticking-bomb-scenario/>
- 6) Brecher, B. (2007). *Torture and the ticking bomb*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 7) Constanzo, M. A., & Gerrity, E. (2009). The effects and effectiveness of using torture as an interrogation device: Using research to inform the policy debate. *Social Issues and Policy Review*, 3(1), 179 - 210. doi: 10.1111/j.1751-2409.2009.01014.x
- 8) Český statistický úřad. (2011). *Tab. 156 Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a podle pohlaví*. Získáno z <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvokc=&katalog=30719&pvo=SPCR156&z=T#w=>
- 9) Český statistický úřad. (2017). *Vysokoškolské vzdělání – studenti celkem*. Získáno z <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=VZD11&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&str=v70>
- 10) Davies, J. (2012). The fire-raisers: Bentham and torture. *19 : Interdisciplinary Studies in the Long Nineteenth Century*, 15. doi: 10.16995/ntn.643
- 11) Dickerson, P. (2012). *Social psychology: traditional and critical perspectives*. Londýn: Person Education Limited.
- 12) Donnelly, M. P., & Diehl, D. (2012). *Nejkrutější metody mučení v dějinách*. Frýdek Místek: Alpress.
- 13) Dubin, K., Milewski, A. R., Shin, J., & Kalman, T. P. (2017). Medical students' attitudes toward torture, revisited. *Health and Human Rights Journal*, 19(2), 265 – 277. Získáno z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5739375/>

- 14) Europol. (19. srpna 2011). *TE-SAT 2011: EU terrorism situation and trend report 2011*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2011-eu-terrorism-situation-and-trend-report>
- 15) Europol. (25. srpna 2012). *TE-SAT 2012: EU terrorism situation and trend report 2012*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2012-eu-terrorism-situation-and-trend-report>
- 16) Europol. (6. července 2015). *TE-SAT 2015: European Union terrorism situation and trend report 2015*.
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>
- 17) Europol. (27. června 2019). *European Union terrorism situation and trend report 2019*. Získáno z
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>
- 18) Ferjenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- 19) Foot, P. (2002). *Virtues and vices*. New York: Oxford University Press.
- 20) Géringová, J. (2011). *Pomáhající profese: Tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton.
- 21) Gluzsny, R. (2016). *Moral serious game*. (Bakalářská diplomová práce). Masarykova univerzita v Brně.
- 22) Hannah, M. (2006). Torture and the ticking bomb: the war on terrorism as a geographical imagination of power/knowledge. *Annals of the Association of American Geographers*, 96(3), 622 – 640. doi: 10.1111/j.1467-8306.2006.00709.x
- 23) Hartl, P., & Hartlová, H. (2015). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- 24) Harvard law school. (nedat.) *Alan M. Dershowitz*. Získáno 26.10.2019 z
<https://hls.harvard.edu/faculty/directory/10210/Dershowitz/>
- 25) Hassner, R. E. (2018). The myth of the ticking bomb. *The Washington Quarterly*, 41(1), 83-94. doi: 10.1080/0163660X.2018.1445367
- 26) Hayesová, N. (2013). *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.
- 27) Heger, T. (2010). *Morální dilemata*. (Bakalářská diplomová práce). Masarykova univerzita v Brně.
- 28) Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie: Moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál.

- 29) Homant, R. J., & Witkowski, M. J. (2011). Support for coercive interrogation among college students: Torture and the ticking bomb scenario. *Journal of Applied Security Research*, 6, 135 – 157. doi: 10.1080/19361610.2011.552002
- 30) Houck, S. C., & Conway III., L. G. (2015). Ethically investigating torture efficacy: A new methodology to test the influence of physical pain on decision-making processes in experimental interrogation scenarios, *Journal of Applied Security Research*, 10(4), 510-524, DOI: 10.1080/19361610.2015.1069636
- 31) Houck, S. C., Conway III., L. G., & Repke, M. (2014). Personal closeness and perceived torture efficacy: If torture will save someone i'm close to, then it must work. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 20(4), 590 – 592. doi: 10.1037/pac0000058
- 32) Houck, S. C., Repke, M., & Conway III., L. G. (2013). What people think about torture: Torture is inherently bad...unless it can save someone i love. *Journal of Applied Security Research*, 8(4), 429 – 454. doi: 10.1080/19361610.2013.825750
- 33) Hřebíčková, M., Ficková, E., Klementová, M., Ruch, W., & Proyer, R. T. (2009). Strach ze zesměšnění: česká a slovenská verze dotazníku GELOPH 15 pro zjišťování gelotofobie. *Československá psychologie* 53(5), 468-479. doi: 10.5167/uzh-23696
- 34) Innes, B. (2003). *Dějiny mučení*. Praha: Sojka & Co.
- 35) Kerrigan, M. (2001). *Nástroje mučení*. Praha: Sojka & Co.
- 36) Kira, A. I. (2017). Critical outlook at torture definition, structure, dynamics, and interventions. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(3), 328 – 333. doi: 10.1037/pac0000243.
- 37) Kopřiva, K. (2006). *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.
- 38) Koř'a, J., Trpišovská, D., & Vacínová, M. (2013). *Sociální psychologie: Vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.
- 39) Kovarovic, K. (2010). Our "Jack Bauer" culture: Eliminating the ticking time bomb exception to torture. *Florida Journal of International Law*, 22(2), 251 – 284. Získáno z <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fjil22&div=14&id=&page=>
- 40) Langmaier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing.
- 41) Leach, J. (2016). Psychological factors in exceptional, extreme and torturous environments. *Extreme Physiology & Medicine*, 5(7), 1-15. doi: 10.1186/s13728-016-0048-y.

- 42) Lieberman, H. R., Bathalon, G. P., Falco, Ch. M., Kramer, F. M., Morgan III, Ch. A., & Niro, P. (2005). Severe decrements in cognition function and mood induced by sleep loss, heat, dehydration, and undernutrition during simulated combat. *Biological Psychiatry*, 57(4), 422-429. doi: 10.1016/j.biopsych.2004.11.014
- 43) Lifton, R. J. (2017). *The nazi doctors: Medical killing and the psychology of genocide*. New York: Basic Book.
- 44) Mayer, J. D. & Koizumi N. (2016). Is there a culture or religion of torture? International support for brutal treatment of suspected terrorists. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1 – 15. doi: 10.1080/1057610X.2016.1235352
- 45) Merrill, J., Hanning, J., Leftly, M., & Clark, N. (1. května 2010). Revealed: How torture was used to foil al-Qaeda plot to bomb two airliners 17 minutes before. *Independent*. Získáno z <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/revealed-how-torture-was-used-to-foil-al-qaeda-plot-to-bomb-two-airliners-17-minutes-before-10077722.html>
- 46) Morgan III, Ch. A., Doran, A., Steffian, G., Gary Hazlett, G., & Southwick, S. M. (2006). Stress-induced deficits in working memory and visuo-constructive abilities in special operations soldiers. *Biological Psychiatry*, 60(7), 722-729. doi: 10.1016/j.biopsych.2006.04.021
- 47) Myers, D. G. (2016). *Sociální psychologie*. Brno: Edika.
- 48) Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie rozšířené a přepracované vydání*. Praha: Academia.
- 49) O'Mara, S. (2015). *Why torture doesn't work: The neuroscience of interrogation*. London: Harvard University Press.
- 50) Plháková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- 51) Řehan, V. (2007). *Sociální psychologie 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- 52) Scally, D. (29. července 2003). Man who murdered heir (11) gets life. *The Irish Times*. Získáno z: <https://www.irishtimes.com/news/man-who-murdered-heir-11-gets-life-1.367788>
- 53) Slušný, J. (2008). *Historie mučení*. Praha: Nakladatelství XYZ.
- 54) Stout, N. (2011). Ticking bombs and moral luck: An analysis of ticking bomb methodology. *Human Rights Review*, 12(4), 487-504. doi: 10.1007/s12142-011-0199-6

- 55) Šimíčková-Čížková, J. (2004). *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- 56) United Nations. (2015). *Všeobecná deklaráce lidských práv*. Získáno z https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf
- 57) Vágnerová, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
- 58) Vávra, M. (2006). Nesnáze při měření postojů. *SDA info*, 8(1), 9-12. Získáno z http://www.kmvp.wz.cz/sdai0601_vavra_merenipostuju.pdf
- 59) Vláda České republiky. (1. prosince 2006). *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení*. Získáno z <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20135>
- 60) Výrost, J. (1989). *Sociálno-psychologický výskum postojov*. Bratislava: VEDA.
- 61) Výrost, J., Slaměník, I., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie – Teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada Publishing.
- 62) Walker, L. J., de Vries, B., & Trevethan, S. D. (1987). Moral stages and moral orientations in real-life and hypothetical dilemmas. *Child Development*, 58(3), 842–858. doi: 10.2307/1130221
- 63) WorldPublicOpinion.org. (2009). *Majority of americans approve complete ban on torture*. Získáno 13. 10. 2019 z <http://worldpublicopinion.net/majority-of-americans-approve-complete-ban-on-torture/>
- 64) Your Dictionary. (nedat.). *Ethical dilemma examples*. Získáno 18.8.2019 z <https://examples.yourdictionary.com/ethical-dilemma-examples.html>
- 65) Zedner, L. (2011). Terrorism, the ticking bomb, and criminal justice values. *Criminal Justice Matter*, 73(1), 18-19. doi: 10.1080/09627250802274253

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

1. Abstrakt v českém jazyce
2. Abstrakt v anglickém jazyce
3. Úvodní text před dotazníkem
4. Sociodemografická část dotazníku
5. Dotazník na scénář tikající bomby

Příloha 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Scénář tikající bomby

Autor práce: Pavlína Košťálová

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 58 stran a 100 067 znaků

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 65

Abstrakt: Cílem této práce bylo prozkoumat postoje ke scénáři tikající bomby a vliv typu oboru studia, pohlaví, víry a míry jistoty, že zadrženy ví relevantní informace. Výzkum byl prováděn pomocí kvantitativní metodologie a ke sběru dat byla použita část dotazníku od WorldPublicOpinion.org a část vlastní konstrukce. Výzkum byl prováděn na vysokoškolských studentech a respondenti byli vybíráni nepravděpodobnostními metodami sběru dat. Bylo získáno 519 respondentů z toho 167 mužů a 352 žen. Dále byli respondenti děleni na 203 studentů pomáhajících profesí a 308 jiných profesí. Jako věřící v Boha se označilo 143 respondentů. V tomto výzkumu se prokázala statistická významnost u vlivu typu oboru i víry. Zatímco u pohlaví či výše zmíněné míry jistoty byla objevena dokonce velmi vysoká statistická významnost. Souhrnně by se tedy dalo říct, že byl vliv typu oboru studia, pohlaví, víry i míry jistoty, že zadrženy ví relevantní informace, na postoje ke scénáři tikající bomby potvrzen.

Klíčová slova: scénář tikající bomby, postoje, mučení, pomáhající profese, pohlaví, víra

Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

ABSTRACT OF THESIS

Title: The ticking bomb scenario

Author: Pavlína Košťálová

Supervisor: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Number of pages and characters: 58 pages and 100 067 characters.

Number of appendices: 65

Number of references: 5

Abstract: The goal of this dissertation was to explore the attitudes towards the ticking bomb scenario and the influence of the chosen fields of study, gender, faith and the extent of certainty the culprit has about being given the relevant information. This study was undertaken using quantitative methodology and a part of a questionnaire done by WordPublicOpinion.org was included in the collection of data along with an original construction. University students were the main subjects of the study, chosen by random sampling. From 519 respondents 167 were men and 352 women. They were further divided to 203 students of helping professions and 203 of other professions. There were 143 subjects of religious faith. The influence of chosen fields and faith proved to be statistically significant. Furthermore, gender and the extent of certainty proved to be highly statistically significant. In summary we can say that the influence of chosen fields of study, gender, faith and the extent of certainty that the culprit has about being given the relevant information towards the ticking bomb scenario was proven.

Keywords: ticking bomb scenario, attitudes, torture, helping profession, gender, religion

Příloha 3: Úvodní text před dotazníkem

Dobrý den,

Tento výzkum se zabývá názory vysokoškolských studentů na téma, zda je možné mučit zadržené osoby za účelem získání informací o teroristickém útoku a zneškodnění bomby či nikoli. Výsledky tohoto výzkumu pomohou pochopit problematiku terorismu a jeho vnímání. Ačkoli v zahraničí jsou výzkumy na toto téma běžné, v České republice se tomu věnuje pozornost velmi málo.

V tomto dotazníku neexistují správné ani špatné odpovědi, proto prosím o maximální upřímnost. Dotazník je zcela anonymní a čistě dobrovolný. Čeká Vás 39 až 42 otázek a celkově Vám vyplňování zabere zhruba 20 minut času. Dostanete na výběr z několika možností, kde označíte vždy pouze jednu odpověď, anebo odpověď stručně vypíšete. V případě zájmu o výsledky studie, můžete na konci dotazníku uvést svou e-mailovou adresu.

Máte-li ohledně výzkumu jakékoliv dotazy, neváhejte se obrátit na realizátorku této výzkumné studie, Pavlínu Košťálovou, přes e-mailovou adresu pavlina.kostalova01@upol.cz. Výzkum je zaštiťovaný Katedrou psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci a na jeho podkladu bude vypracována bakalářská práce. Předem děkuji za Vaši účast i Váš čas!

TENTO VÝZKUM JE ZAMĚŘEN NA VYSOKOŠKOLSKÉ STUDENTY, POKUD DO TÉTO SKUPINY NEPATŘÍTE, PROSÍM, NEVYPLŇUJTE TENTO DOTAZNÍK.

Příloha 4: Sociodemografická část dotazníku

1. Uved'te, prosím, své pohlaví.

- Žena
- Muž

2. Kolik je Vám let?

(Vypište číslicemi)

_____

3. Jaké je nyní zaměření Vašeho oboru studia na VŠ?

(pokud studujete dva obory najednou, označte, kam spadají Vaše obory studia)

- Pomáhající profese

(mezi tyto profese patří: lékaři, zdravotní sestry, sociální pracovníci, psychologové, terapeuti, vychovatelé a pečovatelé, učitelé i logopedi a podobné obory)

- Jiné profese
- Studuji dva obory rozdílného zaměření zároveň – pomáhající a jiné profese

4. Jaký konkrétní obor na VŠ studujete?

(Vypište prosím celý název Vašeho oboru, ne pouze zkratku)

_____

5. Dokončil/a jste v minulosti úspěšně jiný obor studia na VŠ před současným studiem?

- Ne
- Ano, tento obor patřil mezi pomáhající profese
- Ano tento obor patřil mezi jiné profese

6. Vyberte výrok, který nejlépe vystihuje Vaši víru v Boha.

- Nevěřím v Boha a nikdy jsem nevěřil/a

(pokud jste zvolil/a tuto možnost, přejděte prosím na další sekci dotazníku tedy na otázku 10)

- Nevěřím v Boha, ale dříve jsem věřil/a
- Věřím v Boha, ale dříve jsem nevěřil/a
- Věřím v Boha a vždy jsem věřil/a

7. K jaké církvi se hlásíte? K jaké církvi jste se hlásil/a?

- Římsko-katolické
- Českobratrské evangelické
- Československé husitské
- Jiné křesťanské
- Jiné mimokřesťanské
- Nehlásím se k žádné náboženské organizaci/ Nehlásil/a jsem se k žádné náboženské organizaci

8. Jak často se modlíte? Jak často jste se modlil/a?

- Nikdy
- Jednou ročně
- Několikrát za rok
- Několikrát za měsíc

Několikrát za týden

9. Jak často navštěvujete náboženské obřady (mše, bohoslužby, ...)? Jak často jste navštěvoval/a náboženské obřady?

- Nikdy
- Jednou ročně
- Několikrát za rok
- Jednou za měsíc
- Několikrát za měsíc
- Každý týden nebo častěji

Příloha 5: Dotazník na scénář tikající bomby

Scénář tikající bomby 1

Představte si situaci, že policie zadržela člověka. Podle spolehlivých zdrojů existuje MÍRNÁ šance, že tato osoba VÍ INFORMACE O PLÁNOVANÉM TERORISTICKÉM ÚTOKU. Tyto informace mohou být zásadní k jeho zastavení, nicméně zadržený popírá, že by o něčem věděl. Níže máte několik metod, jak informace získat, vyberte prosím, které je podle Vás možné použít a které nikoli.

10. Bránit zadrženému ve spánku.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

11. Držet zadrženého po dlouhou dobu s kápí na hlavě.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

12. Vystavovat zadrženého hlasitému zvuku po dlouhou dobu.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

13. Vystavovat zadrženého extrémnímu chladu či horku.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

14. Bít a kopat zadrženého.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

15. Přinutit zadrženého chodit nahý.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

16. Držet zadrženého pod vodou.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

17. Dávat zadrženému elektrické šoky.

- Souhlasím s použitím

- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

18. Vystrašit zadrženého agresivními psy.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

19. Přinutit zadrženého zůstat ve fyzicky stresující poloze po dlouhou dobu.

(svazování do různých poloh, zavírání do malých prostor, ...)

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

20. Nabízet mu pozitivní motivaci k získání informací.

(nabídka peněz, policejní ochrany, snížení trestu, ...)

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

Scénář tikající bomby 2

Představte si situaci, že policie zadržela člověka. Podle spolehlivých zdrojů existuje VELKÁ šance, že tato osoba ZNÁ LIDI, KTEŘÍ PLÁNUJÍ TERORISTICKÝ ÚTOK. Tyto informace mohou být zásadní k jeho zastavení, nicméně zadržený popírá, že by o

něčem věděl. Níže máte několik metod, jak informace získat, vyberte prosím, které je podle Vás možné použít a které nikoli.

21. Bránit zadrženému ve spánku.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

22. Držet zadrženého po dlouhou dobu s kápi na hlavě.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

23. Vystavovat zadrženého hlasitému zvuku po dlouhou dobu.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

24. Vystavovat zadrženého extrémnímu chladu či horku.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

25. Bít a kopat zadrženého.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

26. Přinutit zadrženého chodit nahý.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

27. Držet zadrženého pod vodou.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

28. Dávat zadrženému elektrické šoky.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

29. Vystrašit zadrženého agresivními psy.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

30. Přinutit zadrženého zůstat ve fyzicky stresující poloze po dlouhou dobu.

(svazování do různých poloh, zavírání do malých prostor, ...)

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

31. Nabízet mu pozitivní motivaci k získání informací.

(nabídka peněz, policejní ochrany, snížení trestu, ...)

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

Scénář tikající bomby 3

Představte si situaci, že policie zadržela člověka. Podle spolehlivých zdrojů existuje VELKÁ šance, že tato osoba VÍ INFORMACE O PLÁNOVANÉM TERORISTICKÉM ÚTOKU. Tyto informace mohou být zásadní k jeho zastavení, nicméně zadržený popírá, že by o něčem věděl. Níže máte několik metod, jak informace získat, vyberte prosím, které je podle Vás možné použít a které nikoli.

32. Bránit zadrženému ve spánku.

- Souhlasím s použitím

- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

33. Držet zadržného po dlouhou dobu s kápí na hlavě.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

34. Vystavovat zadržného hlasitému zvuku po dlouhou dobu.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

35. Vystavovat zadržného extrémnímu chladu či horku.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

36. Bít a kopat zadržného.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

37. Přinutit zadrženého chodit nahý.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

38. Držet zadrženého pod vodou.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

39. Dávat zadrženému elektrické šoky.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

40. Vystrašit zadrženého agresivními psy.

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

41. Přinutit zadrženého zůstat ve fyzicky stresující poloze po dlouhou dobu.

(svazování do různých poloh, zavírání do malých prostor, ...)

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat

42. Nabízet mu pozitivní motivaci k získání informací.

(nabídka peněz, policejní ochrany, snížení trestu, ...)

- Souhlasím s použitím
- Nesouhlasím s použitím
- Nevím/Nechci odpovídat